

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Бакалаврська робота
Розвиток емоційного інтелекту дошкільника за допомогою казки.
Фекете Евелін Каролівна
Студентка IV-го курсу
Спеціальність: 6.010101 Дошкільна освіта
Освітній рівень: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри
Протокол № 1/ 2017

Науковий керівник:

Гаврилюк Ілона Юліївна

викладач

Завідувач кафедрою _____

Маргітич К.Є

канд. пед. наук, доцент

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 201_ року

Протокол № _____ / 201_

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра педагогіки та психології

Бакалаврська робота

Розвиток емоційного інтелекту дошкільника за допомогою казки.

Освітній рівень: бакалавр

Виконав: студентка IV-го курсу
спеціальності 6.010101 Дошкільна освіта

Фекете Евелін Каролівна

Науковий керівник: Гаврилюк І. Ю.
викладач

Рецензент: Бергхауер-Олас Емьовке Ласлівна
доктор філософії, в.о. доцента

Берегове
2018

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Pedagógia és Pszichológia Tanszék

Az óvodás gyermek érzelmi intelligenciájának fejlesztése mesékkel

Szakdolgozat

Készítette: Fekete Evelin

IV. évfolyamos Óvodapedagógia

szakos hallgató

Témavezető: Gávriľjuk Ilona

tanár

Recenzens: Berghauer – Olasz Emőke

PhD, mb. docens

Beregszász – 2018

Tartalomjegyzék

Bevezetés	6
I. Az érzelmi fejlődés gyermekkorban	8
1.1. Az érzelmek fajtái és fejlődése.....	9
II. Az érzelmi intelligencia	12
2.1. Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban.....	14
III. A mese fogalmának általános meghatározása	16
3.1. A gyermeki pszichikum fejlődési sajátosságainak párhuzama a mesei motívumokkal.....	18
3.2. Gyermekkori mesekorszakok	19
IV. A mese szerepe az érzelmi intelligencia fejlesztésében	22
V. Érzelmi intelligencia fejleszthetősége mesével a Nagybégányi óvodában.	24
5.1. A Nagybégányi óvoda rövid bemutatása.....	24
5.2. A vizsgálat módszereinek, eszközeinek és lefolytatásának bemutatása.....	25
5.3. A mérés és a meséssel való fejlesztés eredményeinek értékelése	29
Összefoglalás	41
Ukrán nyelvű rezümé	42
Irodalomjegyzék	43
Mellékletek	45

Зміст

Вступ	6
I. Розвиток емоції у дитячому віці	8
1.1. Види і розвиток емоцій	9
II. Емоційний інтелект	12
2.1. Розвиток емоційного інтелегенту у дитячому віці	14
III. Загальне визначення казки	16
3.1. Паралельність між особливостями розвитку дитячої психіки і казковими мотивами	18
3.2. Казкові етапи дитинства	19
IV. Роль казки у розвитку емоційного інтелегенту	22
V. Можливі шляхи розвитку емоційного інтелегенту у Великобйганському ДНЗ	24
5.1. Коротке представлення Великобйганського ДНЗ	24
5.2. Методи, прийоми та процедура проведення дослідження	25
5.3. Результати дослідження.....	29
Висновки	41
Резюме	42
Список використаної літератури	43
Додатки.....	45

Bevezetés

*„Az emberekkel való bánás egyike a legfontosabb dolgoknak,
amelynek megtanulásában segítségére lehetünk a gyerekeinknek.*

Semmi más nem befolyásolja ennyire jövőbeli boldogságukat és az életben elért sikereiket.”

/Steve Biddulph/

Rohanó világunkban egyre kevesebb időt töltenek a szülők gyermekeikkel ebből adódóan a gyermek megfelelő nevelésével, pedig ahhoz, hogy egy gyereknek harmonikus legyen egy napja az kell például, hogy legyenek benne rítusok, szertartások, amelyek mindig, minden körülmények között ugyanúgy vannak. Ilyen lehet egy közös reggeli vagy a közös családi vacsora, ahol lehet beszélgetni, elmesélni kivel mi történt aznap. A rítusok közé tartozik a mindennapi meseolvasás.

A szakdolgozat egy olyan fontos jelenségre szeretné ráirányítja a figyelmet, amely napjainkban, a gyermeket nevelő szülők, és pedagógusok - a megváltozott életvitelből adódóan – elhanyagolnak, ami nem más mint az érzelmi intelligencia, és ugyanolyan jelentős egy gyermek személyiségfejlődésében, mint az értelmi képességek.

Azért választottam ezt a témát, mert a munkám során sokszor olvasok fel meséket a gyerekeknek, és kíváncsi voltam rá, hogy milyen hatással van a gyermekek érzelm világára és szociális viselkedéseire, az élő meseolvasás. A szakdolgozat témájának nagy aktualitása van, mivel manapság egyre kevesebb figyelmet kap az élő mese, az elektronikusan nézett mesével szemben. Szeretném felhívni mindenki figyelmét arra, hogy e gyerekeknek felolvasott mese bővíti szókincsüket, élénkíti a fantáziájukat, segít megérteni mind a saját, mind pedig a mások érzelmeit.

Óvodapedagógusként úgy gondolom, hogy ahhoz, hogy egy gyermekekből lelkiileg egészséges felnőtt váljon, aki képes együttműködni másokkal, kezelni tudja a konfliktusainkat és képes legyen jó döntéseket hozni, tárgyi tudás mellett kétségtelenül szüksége van érzelmi ügyességre is, ami nem mást takar, mint saját és mások érzelmeinek felismerésére, kezelésére és hatékony szabályozására.

Az érzelmi biztonság megalapozása gyermekkorban történik. Ha a gyerekben ki tud alakulni a szülőkhöz való bizalom, és megtapasztalja azt, hogy szülei érzelmileg hozzáférhetők, érzékenyek a szükségleteire, kifejezheti feljűk a negatív érzelmeit is, és ezeket csillapításra, megnyugvásra találhatnak a szülő „ölbén”. A családban megélt jó mintákat átveszi, amellyel a saját érzelmi intelligenciáját gazdagítja.

Az érzelmi biztonság kialakításhoz nagyban hozzájárul az életkori sajátosságoknak és egyéni érdeklődésének megfelelő mese olvasás, mese hallgatás, saját életéből vett

történetmesélés. A jó mese gazdagítja, mozgásba hozza a gyermek képzeletét, belső képalkotásra ösztönöz. Eligazítja érzelmeiben, megbékíti félelmeivel és vágyaival, komolyan veszi nehézségeit, problémáit, erősítve a gyermek önbizalmát.

A szakirodalom feldolgozásban vizsgálom, a meséknek a gyermek érzelmi világára gyakorolt hatásait, és azokat az összefüggéseket, amelyek gyermeki lélek egészséges fejlődését biztosítják. A témában való mélyebb eligazodást legfőbbképpen segítette Kádár Annamária: *Mesepszichológia* és Bruno Bettelheim: *A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek* című könyve. Kádár Annamária könyve amellettt hogy az irodalmi kutatásom alapjául szolgált, segített az érzelmi intelligencia fejleszthetőségének vizsgálatában, hiszen ebből a könyvből olvastam fel a 10 EQ fejlesztő mesét a nagycsoportos óvodásoknak.

Mindezekhez a gyakorlati felmérés eredményeinek bemutatása is sorra kerül.

A vizsgálat abból az elgondolásból ered, hogy az élő meseolvasás jótékony hatással van a gyermekek érzelmi intelligenciájának fejlődésére, már rövid időn belül is – ami egyben a dolgozat hipotézise.

Magát a vizsgálatot a Nagybégányi óvoda nagycsoportjában végeztem, ahol óvodapedagógusként dolgozom. Fontosnak tartom, hogy a gyerekeket nevelő felnőttek ismerjék neveltjeik mágikus gondolkodásmódját, szemléletét, vágyait, problémáit. Mindehhez elengedhetetlen a felnőtt jelenléte, elkötelezettsége, szeretete a gyermek felé.

I. Az érzelmi fejlődés gyermekkorban

Érzelemnek nevezik azt az összetett affektív állapotot, mely emocionális és képzeletbeli elemek kombinációjából jön létre, többé-kevésbé egyértelmű, stabil, mindenfajta inger hiányában is fennmarad. (Sillary 1997,83).

Az érzelem szó egy érzést jelöl, a hozzá sorosan kapcsolódó gondolatokkal, pszichés és testi állapotokkal, továbbá cselekvési késztetésekkel. Több száz érzelem létezik, vegyülnek, variálódnak, mutációk és árnyalataik keletkeznek (Stöchert,1999,58).

Az érzelmet általában jellegzetes típusú mentális állapotként éljük át, amelyet néha testi változások, kifejezések és cselekvések kísérnek (Oatly, Jenkins,2001,50).

Az érzelmeket 6 összetevő együttese alkotja, ezek kölcsönösen befolyásolják egymást. Az összetevők:

1. Az érzelem szubjektív élménye
2. Belső testi válaszok, elsősorban a vegetatív idegrendszer reakciói
3. Az érzelemről és a helyzetről alkotott gondolatok
4. Arc kifejezések
5. Érzelmi reakciók (pl. sötétebben látjuk a világot, ha szomorúak vagyunk)
6. Cselekvéses tendenciák

Ezek önmagukban még nem érzelmeik, ahhoz az egyes alkotóelemeknek egymáshoz kell kapcsolódniuk, noha egyik összetevő befolyásolhatja a másikat (Atkinson,1999,320).

Az érzelmeik és a hangulat módosíthatják a kognitív információfeldolgozást, és szerepet játszanak a környezet értékelésében. Az aktuális hangulat befolyásolja a figyelmet, az emlékezetet, az észlelést, és a tanulást egyaránt (N.Kollar,Szabó,2004,96). Az óvodás gyermek gondolkodását teljes mértékben az érzelmeik vezérik. Az óvodáskort az egocentrizmus, az énközpontúság, gyermekközpontúság jellemzi. A számára lényeges dolgok mentén helyezi el a világot, az a fontos amit tud és ami érzelmileg megragadja. Ahhoz hogy a gyermekből szellemileg, lelkileg, érzelmileg gazdag felnőtt válhassák, számottevően fontos az érzelmi intelligencia fejlesztés, amit leghatékonyabban a mesék által vihetünk véghez, hiszen a mese pont azon a nyelven szólítja meg őt, amelyen maga is gondolkodik (Kádár,2012,20).

Érzelmeikkel nap, mint nap találkozunk, érzelmeink által cselekszünk, a legtárgyilagosabb döntéseinket sokszor tudattalanul módosítja, alakítja. Többféle vonatkozásban vannak jelen életünkbe. Lehetnek élettani, kommunikatív, kognitív és cselekvéses vonulatai (Spanyol, 2012,69-70).

1.1. Az érzelmek fajtái és fejlődése

A gyermeket születése pillanatától kezdve, érzelmi hatások érik, s ezek szükségszerűen meghatározó szerepet játszanak a lelki fejlődésben (Wallon,1958,100-101).

Az újszülött érzelme a biológiai szükségletek kielégítéséből adódik. Az érzékelésbe beágyazva található. Az, hogy hogyan érzi magát, attól függ, hogy érzékelése mennyire kielégített. Ettől függ, hogy kellemesen, vagy kellemetlenül érzi-e magát. A gyermek már csecsemőkorban rendelkezik úgynevezett elsődleges érzelmekkel, például az öröm, a szeretet, a szomorúság, az undor, a düh, vagy a félelem. A 6-10 hetes gyerek mosollyal fejezi ki örömét. Ezt a mosolyt szociális mosolynak nevezzük. A szociális mosoly megjelenését befolyásolja, hogy ébrenléti állapotában milyen környezetben él. 4-5 hónapos korban megélnékülési reakció figyelhető meg, egész testével mozog, ez pozitív reakció. 6 hónapos korban különbséget tesz idegen és ismerős között. Megjelenik az érzelmek közül a félelem. Pl.: elbújik, eltakarja a szemét. A fájdalomnak is kifejezettebb formája jelenik meg. Ha éles a fájdalom, sírással, akár sikítással jelzi. Sírása színesedik, panaszos, nyöszörgő, más, ha álmos, más, ha szomorú. Sírásában változnak a hangszínek. 8-9 hónapos korban a sírás erősen differenciált, hangadással fejezi ki, hogy jól van. Gögicselés a jó érzelmi állapotát jelzi. Ha nem gögicsél, nem érzi jól magát a környezetében (Wallon,1958,100-101).

A gyerekek a másodlagos érzelmek első jeleit a csecsemőkor végén kezdik mutatni. Mindezek legfontosabb jellemzője, hogy az „én” másokhoz való viszonyának kifinomultabb fogalmát igénylik, ezért ezeket énre vonatkozóknak is nevezik. Az alapvető elsődleges érzelmek mindegyikéhez másodlagos érzelmek csoportja tartozik. Például: félelem – aggodalom, rettegés; öröm – boldogság, elégedettség, büszkeség (Atkinson,1997,409).

Az emberek által kifejezett érzelmek elsődleges és másodlagos osztályozásukon kívül még megkülönböztethetőek töltésük alapján is, amit két nagy csoportba sorolnak. E kategóriákat negatív és pozitív érzelmeknek hívják. Ez az elnevezés nem értékítélet, hanem a kiváltott cselekvés irányát hivatott jelölni. A negatív érzelmek kirekesztő szándékot jelölnek. A negatív érzelmeket az ismeretlentől, a mások tetteitől való félelem gerjeszti, valamint az a szándék, hogy eltérítsük, meggátoljuk mindazokat, akik ártani akarnak nekünk. Ilyen negatív érzelmek a bánat, a félelem, a gyűlölet, a szégyen, a felelősségérzet, a megbánás, a neheztelés, a harag és az ellenségeskedés. A pozitív érzelmek ezzel szemben befogadó szándékot, törekvést jelölnek. A pozitív érzelmeket az egység és az öröm vágya fűti. Ilyen pozitív érzelmek: a kíváncsiság, a lelkesedés, elégedettség és a büszkeség.

Egy éves korban az érzelmek egyre jobban differenciálódnak. Több pozitív, és negatív érzelem alakul ki. (düh, harag, öröm) Szeretetből, kedvességből teszi azt is, ha csintalankodik.

Huncutság, pajkosság jellemző. Az első évben érzelmei még nem tudatosak, de rendkívül őszinték.

A második évben jelentkezik a féltékenység, amit legjobban az a jelenet példáz, amikor az anyuka és az apuka megcsókolja egymást, a gyermek eltaszítja őket egymástól. A csecsemő és a kisgyermek korra jellemző, hogy csak páros kapcsolatokra képes, csak én te létezik, én-te-ő kapcsolat még nincs).

Fokozatosan kifejezővé válik erre a korra a funkcióöröm. Már csecsemőkorban is találkozunk vele: örül a saját hangjának, örül a mozgásainak, kezével játszik, oldalra, hasra fordul, feláll. Ez a funkcióöröm végigkísér az egész életünk folyamán, még felnőttkorban is. A megismerőtevékenységhez társulnak még az intellektuális érzelmek: kíváncsiság, érdeklődés. Ez az érzelmek segíti a képzeletet és a gondolkodást. Az érdeklődés, mint intellektuális érzelmek a tanulás alapja. A gyermek a megismerés örömét a játék útján szerzi meg. Az 1-5 éves korban a játék a gyermekek ébrenléti állapotának fő tevékenységi formája, s egyben a különböző emóciók és érzelmek forrása. A játék egyre több ismerethez fogja juttatni, közben sok pozitív érzelmeket kap, ez pedig még több ismeretszerzésre ösztönzi. A megismerés hozzájárul az értelmi fejlődéshez. Ez a szerkezet és a funkció kölcsönhatásának érvényesülése (Kiss,1987,27-29).

Az indulati érzelmek 2-3 éves korban jelennek meg. A gyermeknél az indulat azt jelenti, hogy hevesen csap át a pozitív érzelemből a negatívba. Egyik gyakori érzelmek a düh. Dühvel, méreggel reagál, ha valamit meg akar tenni, és nem sikerül. Haragszik, ha elvesznek tőle valamit, mérges, ha egyedül hagyják. Ha a gyermek álmos, fáradt, az is kiválthat dühöt. Óvodáskor végére: megtanulja fékezni indulatait, uralkodni felettük.

Szintén itt jelenik meg a valódi félelem. Pl.: oltásra viszik és emlékszik rá, sétálás közben fékcsikorgást hall. A félelem abból adódik, hogy kevés dolognak ismeri az okát. A kisgyermek érzelmei mindig személyekhez kapcsolódnak. Összeütköznek a felnőtt akaratával.

Az érzelmi szükségletek kielégítése nélkülözhetetlen az értelmi fejlődésben. A legfontosabb érzelmi szükséglet, a szeretet. Ha a gyermek érzi, hogy szeretik, öntudatot, megelégedettséget érez, ez biztonságot ad neki és a szociális beilleszkedését megkönnyíti. A gyerek közvetlenül nem érzékeli a szeretetet, de érzi. A szeretet mindig két irányú: az a gyermek, akit „jól” szeretnek, az maga is szeret. Szereti azt, aki törődik vele, aki kérdéseire választ ad, azt, aki segíti a próbálkozásait. (Vajda,2014,177-178).

Érzelmi nélkülözésről, vagyis a deprivációról beszélünk, amikor a gyermek alapvető érzelmi szükségletei nincsenek kielégítve, a gyermek érzelmileg elhanyagolt. Ez az egész személyiségfejlődésre káros hatással van. Kisgyermekkorban az érzelmi nélkülözés az érdeklődés és az aktivitás csökkenésével jelentkezik. Az érzelmi elhanyagoltság sokszor helyrehozhatatlan. Az érzelmileg elhanyagolt gyermek személyisége sivárrá válik. Derűs,

boldog, kiegyensúlyozott felnőttek a boldog kisgyermekből nőnek fel. A boldog kisgyermeknek alapvető érzelmi szükséglete a szeretet igénye. A gyermek, ha erősen kötődik a felnőtthez, hasonlónak próbál válni. Úgy képes csak a számára nehezen megtanulható, nehezen betartható szociális követelmények megtartására, ha érzelmileg azonosul az őt gondozó felnőttel. A gyermek számára az apa, az anya az elsődleges modell, mely számára a külvilág, a társadalom követelményeit megtestesíti. A szeretet valódi gondoskodásban, egymásra figyelésben kell, hogy megnyilvánuljon (Vajda,2014,178-179).

Az érzelem az óvodáskorú gyermek életében fontos szerepet tölt be, hiszen minden cselekvése, megnyilvánulása érzelmein keresztül befolyásolható, illetve közelíthető meg. Ebben az életkorban még érzelmei labilisak, tehát egyik pillanatban boldog, kiegyensúlyozott, a másokban pedig teljes elkeseredettségbe képes átváltani. Továbbá polarizáltak, vagyis rendkívül gyorsan változhatnak egyik végletből a másikba. A kisgyermekkorhoz viszonyítva, bővülnek az érzelmei, megjelennek az úgynevezett magasabb rendű érzelmek is: az intellektuális-, az erkölcsi-szociális-, és az esztétikai érzelmek.

Az óvodai környezet jelentős az erkölcsi-szociális érzelmek szempontjából, hiszen a gyermek a szülőn túl már az óvónőhöz, és társaihoz is erős érzelmi szálakkal kötődik. Növekszik társas igénye, mely jó talajt biztosít a szociális jellegű érzelmek kialakulásához és differenciálódásához. A barátválasztás nagyon fontos a gyermekek életében. Eleinte külső jellemzők szerint választ barátot, azért barátkozik egyik vagy másik társával, mert annak szép játéka van, csinos ruhája van. A nagyobbak azonban már fontosabb szempontokat tartanak szem előtt, megjelenik a belső értékek szerinti választás (a barát legyen jó szívű, kedves, segítőkész). A baráti kapcsolatok eleinte labilisak, ám az életkor előre haladtával stabilizálódnak, állandóvá válnak. A gyermek érzelmi életében egyre jelentősebb szerepet kapnak a lelkiismereti funkciók, mert a felnőtt iránti szeretet megbecsülése, elismerése, elnyerése arra motiválja, hogy tevékenységét a felnőtt elvárásai szerint végezze. Említésre méltó érzelem a féltékenység, amelyet akkor érzünk, ha félünk attól, hogy elveszítjük az általunk szeretett személyt. A különböző erkölcsi érzelmek átélésére az óvodáskor szerepjátékai, mese hallgatásai, mesedramatizálásai, bábjátékai megfelelő feltételeket biztosítanak.

Tehát már a gyermek is erőteljes és mély érzelmeket él át, ugyanakkor megtanulja féken tartani nyers indulatait. Az érzelem fejlődésének feltétele bizonyos önfegyelem, továbbá szükséges hozzá az ének és a másik személynek a különválasztása (Wallon,1957,103).

II. Az érzelmi intelligencia

Napjainkban nagy hangsúly helyeződik az érzelmek pszichológiai fontosságára, mivel elfogadott tényré vált, hogy az érzelmek növelik a kognitív képességek működési hatékonyságát. Ahhoz hogy az ember a világban alkalmazkodni tudjon rendelkeznie kell azzal a képességgel hogy az érzelmi és racionális képességét összehangolja. Ezt a képességet nevezhetjük érzelmi intelligenciának.

Az érzelmi intelligenciának a következő általános jelentéseit különítik el az alábbi évek során: Egy olyan intellektuális vagy érzelmi áramlat, ami egy adott időszakot, egy adott kultúrát jellemez, (legszélesebb értelemben vett). Képességek, személyiségtulajdonságok olyan csoportja, amely az életben elért sikerekhez szükséges (Margitics, 2011, 127).

Az érzelmi intelligencia szó legismertebb elmélet Mayer és Salovey nevéhez fűződik. Akik szerint az EQ azon képességek készlete, amelyeket az érzelmi információ feldolgozásakor használunk. Magába foglalja az érzelmek észlelését, kifejezését, megértését, kezelését, valamint azok irányításának képességét. Az érzelmi intelligencia távolabbi gyökerei a szociális intelligencia fogalmához vezethetők vissza, amely Thorndike meghatározása szerint „arra a képességre vonatkozik, hogy megértsünk másokat, és bölcsen viselkedjünk emberi kapcsolatainkban.” Ő használta először a „szociális intelligencia” fogalmát, amely az emberekkel való viselkedés, bánásmód, az emberek megértésének képessége. 1940-ben D. Wechsler is felvetette, hogy az intelligenciának vannak nem intellektuális elemei is, és ezek a nem intellektuális képességek jelzik előre a siker lehetőségét az életben. Ennek ellenére még évtizedeken keresztül az IQ eredmények, tesztek alapján ítélték meg a gyerekek iskolai teljesítményét, és ezt tartották a siker mércéjének.

A közelebbi gyökerek Gardner munkájához vezetnek, konkrétan az ő intraperszonális- és interperszonális intelligencia fogalmaihoz. Az interperszonális intelligencia a személyközi kapcsolatokban való jártasságot és mások megértésének képességét jelenti, az intraperszonális intelligencia önmagunkra irányul és az önismeret kialakulásában van szerepe.

Mayer és Solovey négykomponensű modellt hoztak létre a fogalom leírására: Az első az érzelmek észlelése, értékelése, kifejezése. Itt nem csupán a mások és a saját érzelmi állapotainak a felismeréséről van szó, hanem arról, hogy az átélt érzelmeinket ki is tudjuk fejezni, másokon felismerjük, továbbá el tudjuk különíteni a hiteles érzelmi megnyilvánulásokat a nem hitelesektől.

A második elem az érzelmek felhasználásának képessége a kognitív folyamatok serkentésére, például kellemes emlék felidézése a kreativitás beindítására.

A harmadik komponens az érzelmek megértésére, elemzésére és az érzelmi tudás alkalmazására vonatkozik. Az érzelmileg intelligens személy árnyaltan megtudja nevezni milyen érzéseket él át, foglalkozik érzései elemzésével.

A negyedik elem a saját és a környezetünkben élő személyek érzelmeinek szabályozó képességét takarja. Hatást tudunk gyakorolni másokra, ami elengedhetetlen a konfliktuskezelésben.

Egy másik jelentős képviselője az EQ kutatásának Bar-On volt, aki szerint a érzelmi intelligencia segít bennünket abban, hogy megküzdjünk a külső környezeti körülményeivel és nyomásával. Véleménye szerint az érzelmi intelligencia befolyással bír az életbeli sikerességre, és közvetlen hatása van az általános pszichés jóllétre. Bar-On multifaktoriális modellt alkotott, mely vonatkozik a teljesítmény lehetőségére inkább, mint magára a teljesítményre (vagyis a sikeresség lehetőségére inkább, mint magára a sikerességre). Ez a modell inkább folyamatorientált, mint eredményorientált. Modelljében az EQ öt komponensét különíti el: 1. Pontos észlelés, személyen belüli EQ- Érzelmi tudatosság, önérvényesítés, önismeret, önmegvalósítás, függetlenség. 2. Személyközi EQ- Empátia, személyközi kapcsolatok társas felelősségtudat. 3. Alkalmazkodási EQ- Problémamegoldás valóság-hűség vizsgálat. 4. Stresszkezelési EQ Stressztűrés impulzuskontroll. 5. Általános hangulati EQ Boldogság, optimizmus (Balázs,2014,19).

Az érzelmi intelligencia-kutatás számára a népszerűséget Daniel Goleman: Az érzelmi intelligencia című könyve, hozta meg, amely tudományos bestsellerré vált. Goleman könyvében számos pszichológiai kísérlet mellett a legújabb neurológiai kutatások eredményeit is felhasználta, így bizonyítva, hogy az agy értelmi és érzelmi tevékenysége nem függetleníthető egymástól. A siker titka, ha az értelmi képességek fejlett érzelmi készségekkel párosulnak, és ebben Goleman szerint az EQ-nak 80%-os részesedése van. A Salovey-Mayer modelljét egészítette ki egy ötödik pillérrel, az egyéni hatékonysággal, majd 1998-ban újraértelmezte elméletét, és az érzelmi intelligencia területét négy tartományra osztotta, amelyek az adott területen elsajátítandó kompetenciákat tartalmazzák. A négy területből kettő a személyes, kettő a szociális képességekre vonatkozik. Ezek elsajátítása szükséges a hatékonysághoz és a sikerhez. A négy tartomány, az alapvető képességeket jelölte, ezek a következők Goleman modelljében:

- éntudatosság: tudni azt, hogy mit érzünk
- önszabályozás: érzelmeink szabályozásának képessége
- társas készség: mások érzéseinek azonosítása és értelmezése
- kapcsolatirányító képesség: mások érzéseinek befolyásolása (Goleman,1997,60).

Goleman meghatározása ezáltal egy szélesebb értelmezési lehetőségét adja az érzelmi intelligenciának, az érzelmi és társas kompetenciákra helyezve a hangsúlyt. Könyvei,

népszerűsítő cikkei nagyban hozzájárultak az érzelmi intelligencia fogalmának elterjedéséhez és az itt ismertetett elméletek mellett többen is megalkották saját modelljüket. Ezek természetesen eltérő nézőpontból közelítenek az érzelmi intelligencia fogalmához. A különbségek mellett, azonban fontosabbak azok az összetevők, amelyeket minden modell tartalmaz. Mindegyik modellben szerepet kap az érzelmek (saját és másoké) felismerése, kezelése, és ezek alapja az önismeret (Balázs,2014,32).

Az érzelmi intelligenciakutatás bár még nagy múlttal nem rendelkezik, egyre nagyobb jelentőséggel bír, eredményeit az élet számos területén felhasználják.

2.1. Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban

Az érzelmi intelligencia fejleszthető, tanítható és tanulható. Az érzelmi nevelés a családban kezdődik, a gyermek itt kapja meg az alapokat, amelyekkel az óvodába, majd az iskolába érkezik. A pszichológiai felmérések alapján kimutatható, hogy a szülők érzelmi intelligenciájának mértéke, a családi, otthoni környezete meghatározza a gyermekek érzelmi érettségét, kompetenciáit. Napjainkban azonban egyre több a széteső család, az érzelmileg elhanyagolt gyermek, így az érzelmi nevelésben is egyre nagyobb feladat hárul az intézményekre.

A nevelés mindig kölcsönösségen alapuló folyamat, és ebben kulcsszerepe van a pedagógus személyiségének. „Aki nevelni akar, legyen maga is nevelt”- idézzük gyakran C. G. Jungot (C.G.Jung,2005,102). Az érzelmi intelligencia fejlesztéséhez a pedagógusoknak is rendelkeznie kell az érzelmi kompetenciákkal, hogy empátiával, segítő, támogató magatartással fordulhassanak a gyermek felé.

A gyermekek érzelmi nevelése nem volt mindig egyértelműen szükségszerű, hiszen más, más korokban különböző képen gondolkodtak a gyerekekről és a nevelési elvekről. A gyermekképpel, a gyermekkor fogalmával, a gyerek mint a felnőttektől különböző ember koncepciójával kapcsolatban két nagy irányzatot ismerünk. Az egyik Philippe Ariés történészé, aki szerint a gyerekek felé fordulás csupán a középkor végén, az újkor elején jelenik meg, s egészen addig a gyerekeket csupán kicsiny felnőtteknek tekintik, a magas gyermekhalálási arány miatt pedig az anyák nemigen alakítanak ki szoros viszonyt saját gyerekeikkel. A másik felfogás Shulamith Sharar nevéhez fűződik, aki viszont úgy vélte, a gyermekkor már egészen korai történelmi időszakokban is élesen elkülönült a felnőttkortól.

Az elmúlt évszázadban Rousseau neveléssel kapcsolatos gondolatai fordulópontot jelentettek a pedagógiában. 1762-ben írja meg az Emil, avagy a nevelésről című nevelési regényét, melyben a legkifejezöbben fogalmazta meg az elfogadó, humanisztikus

gyermekszemléletet, fő gondolatmenete az volt, hogy a gyermek jónak születik, de a társadalom romlottá teszi. Legfőbb célja, hogy Emilt boldognak lássa, tehát pedagógiájának célja a boldogulás. Azt gondolta, hogy az általa nevelt Emil boldog, hiszen semmit nem kényszerít rá, azt írja: „Hagyjátok megérni a gyermekkort a gyermekben”. Gyakorlatilag olyan embert kívánt faragni tanítványából, aki képes megállni a helyét az életben, és képes kialakítani egy békés családi szigetet a romlott társadalom közepén.

Ellen Key 1900-ban, a 20. századot a „gyermek évszázadának” nevezte, bár ekkor már a gyermeket önálló gondolkodású, kreatív lénynek tartották, a mindennapokban ez nem feltétlenül mutatkozott meg. Watson a bihaviorizmus atyja például a dédelgetést és a babusgatást száműzte volna a gyermekszobából, azt állítva, hogy a szülők érzelmi megnyilvánulásai károsan hatnak a csecsemőkre. Ez a gondolat is az bizonyítja, hogy ebben a korban még nem volt ismert az, az összefüggés, miszerint az elégedett, kiegyensúlyozott felnőtt kor záloga a derűs gyermekkor.

Azonban ebben az időben Maria Montessori 1907-ben megnyitotta a „Kisgyermek Háza” nevű intézményt, amelyet nagy siker övezett. A nevelés legfontosabb feladatának azt tartotta, hogy a gyermeket szabad és önálló életre készítse fel. Alapelve a szabad tevékenység biztosítása volt. Montessori szerint, minden gyermek egyszeri és megismételhetetlen csoda, önálló személyiség. A nevelő nem a tudás abszolút birtokosa, hanem a tanulás támogatója, aki a gyermek tevékenységét megfigyelve egyénre szabott segítséget nyújt neki. Az így nevelt diák gyermekkorra derűs, mert érzi a szeretetet. A két világháború között az ideál a felnőttégre tudatosan készülő, szófogadó és fegyelmezett gyerek volt (Kádár,2012,211-213). Mint látjuk, számos szemléleti mód létezett a gyermekről és annak érzelmi neveléséről, a 21. században már köztudott, hogy az érzelmi intelligencia alapjai megvannak minden gyerekben. Az, hogy a gyermek érzelmi intelligencia szintje minél magasabb legyen, a környezetén, a neveltetésén múlik. Ha azt szeretnénk, hogy gyermekünk minél sikeresebb legyen az életben, ki kell alakítanunk a megfelelő érzelmi magatartás-formákat és folyamatosan fejleszteni kell azokat (Sárközi,2007,n.o.).

Egy gyermek érzelmi intelligenciájának fejlődéséhez a mesék is nagyban hozzájárulnak. Miközben hallgatja a mesét, befelé is figyel. Belső képet készít, ezeknek a segítségével és ugyanannak a mesének újra és újra meghallgatásával oldja feszültségét. Évszázadok óta nem változnak a mesék, tartalmuk hasonló. A rossz elpusztul, a jó viszontagságos megpróbáltatások után elnyeri méltó jutalmát. A pozitív végkifejlet segíti a felgyűlt agressziót, félelmeket, indulatokat a mesehős kalandjaihoz kapcsolódóan feloldani.

III. A mese fogalmának általános meghatározása

A mese epikai műfajcsoport, a legősibb műfajok egyike. A mesék terjedelme kisépikai jellegű, a műfaj eredetileg verses és prózai egyaránt lehetett. Az ide tartozó alkotások fantasztikus-csodás elemekkel átszőtt, általában időben és térben is fiktív körülmények között játszódó eseményeket ábrázolnak (Csorba,2002.119). A reális világot képviselő hősei jobbra elvont típusok (az öreg király, a legkisebb fiú, a juhász stb.), s ezek legtöbbször képzeletbeli hősökkel (óriások, törpék, tündérek, boszorkányok, varázslók, sárkányok) és fantasztikus tulajdonságokkal felruházott jelenségekkel (beszélő állatok, növények, tárgyak stb.) állnak szemben. Az események is valószínűtlenek, de egy sajátos hagyomány logikáján belül maradván a cselekmény menetében az egyik esemény bekövetkezése már valószínűvé teszi a másikat. Jellemző vonása az egyszerű világkép, mely átmeneti típusokat nem ismerve éles határt húz a jók és a rosszak közé. A végkifejletben a mese diadalra juttatja a jókat, és megbünteti a gonoszokat (Kulturális enciklopédia,n.é,112).

A mese- a nép ajkán élő, szájról szájra járó, csodás, hihetetlen elemekkel teleszőtt, rendszerint prózai, ritkábban verses, költött elbeszélés. A mese évezredek ősi tudása az életről, különböző népek életéről, eredetéről. Egy nép, szent szellemi kincsestára. Régen ez nem egy puszta ismerethalmaz volt, hanem a mindennapok része, mely segített eligazodni az életben. Jung szerint az élet célja, hogy megtaláljuk az igazi énünket, a népmese ennek az első foka, az élet első beavatása. A régi kor embere nem csak szórakozásból mesélt, illetve hallgatott mesét, hanem azért is, mert tudta, hogy a benne föllelhető igazságok segítségével választ találhat saját életkérdéseire is. Ez a tudás sokáig feledésbe merült, azonban az újkori pszichológia ismét előszeretettel fordult a mesék szimbolikus világa felé. A mese szimbolikusan tartalmazza azokat a konfliktusokat és döntési helyzeteket, melyekkel életünk során találkozunk. A mesék kiinduló helyzete, hogy megbomlik a korábbi egyensúly, s a hős valamilyen megoldásra váró feladattal találja szemben magát. Az a mozzanat, melyben elindul egy jelképes úton, hogy leküzdje az elé háruló akadályokat, valójában a személyes sors föl vállalását jelenti (Petrolay,2015, 9).

A mesék sokféle szempont szerint csoportosíthatjuk. Eredet alapján megkülönböztethetjük a műmesét és a népmesét, mindkettőre találhatunk példákat már az ókori irodalomban. A népmesék szimbólumrendszere üzenetet hordoz minden ember és főképp a világgal még csak ismerkedő óvodás számára. A népmesékből a reneszánsz kora óta sokat merít a műmese, de az eredeti népmesék iránti érdeklődés csak a 19. század elején, a Grimm testvérek gyűjteménye nyomán támadt fel. Műmese szerzője ismert író, költő, szövege írott formában terjed. A műmese témaválasztása a valóság sokszínűségének megfelelően változatos, az óvodai élet, a gyermeki tevékenység mozzanataihoz gyakran kapcsolható (Timárné,2003,120).

A népmeséknek három jellegzetes fajtáját különböztetjük meg: a tündérmesét, az állatmesét és a tréfás mesét, az utóbbihoz tartoznak a hazudós mesék is.

A mesekincsünk legjelentősebb csoportját alkotják a tündérmesék. Ebben a mesetípusban elsősorban érvényesül a csodás elem. Minden igaznak hat, és a csodák törvényszerűen, mondhatnánk, logikusan következnek egymás után. A vágyak beteljesedésének, a felüdítésnek lélektani mozzanatait érvényesíti. A mesemondó és hallgató teljesen azonosul a hőssel és átéli vele együtt a cselekményt. A mesevilág egy olyan világ, amelyben a csoda nem csak kellék, hanem világkonstruáló elem, a világ alapelve (Lovász,2004,34).

Az állatmese hősei emberi tulajdonsággal felruházott állatok. Az ember csak mellékszereplő ezekben a mesékben. A legkedveltebb állatmesehősök: a medve, a róka, a farkas, a kakas, a nyúl. Az állatmese a műmesék csoportjában a tanítómesével azonosítható. Az ember módra cselekvő és beszélő állatok történetét versben vagy prózában mondja el az író, és ebből mindig erkölcsi vagy gyakorlati tanulság, esetleg határozott társadalombírálat, szatirikus politikai állásfoglalás vonható le. Ezt a tanulságot a mese végén többnyire külön, tételszerűen is kifejti az író.

A tréfás mesék realisabbak, mint a tündérmesék. Nem a csoda, hanem a groteszk elem uralkodik bennük. A mese humorral leplezi le az emberi hibákat, a társadalmi bajokat. Hősei emberek, akik furfangosságukkal, talpraesettségükkel, az ész erejével diadalmaskodnak a nehézségeken.

A mese képi világa és valóságábrázolása teljesen megfelel a gyermeki gondolkodásmódnak, emiatt a mese tulajdonképpen a gyermek szemével látott világ. Ez pedig azért van így, mert a mese ugyanolyan egyszerűnek és szélsőségesnek mutatja a világot, mint amilyenek a gyermek azt megéli.

Az óvodáskor gyermeknek polarizált a világképe, ezért a mese amelyben csak szélsőségesen jó vagy rossz szereplők vannak, biztonság érzést nyújtanak számára. A gyermeki hit alapja, hogy a világban rend van, és ha az egyensúly néha megbomlik, a harmónia helyre áll. A mesében ugyanez történik, a happy end bejósolható, viszont feszültséget is ad az előre nem látható események által, így válik a mese feszültségteremtővé és levezetővé egyben (Dankó, 2004,62-64).

A mesék sokféle érzelmek megmutatására alkalmasak, és hozzásegítik a gyermeket ahhoz, hogy ezeket az érzelmeket újra és újra átélhesse, megtapasztalhassa. A mesék segítségével átélheti saját sorsát, miközben nem róla szól a történet, nem vele történnek meg a dolgok, s így nem is kell tőle félnie, mint a valóságban. Például ott bujkálhat a gyermekben a félelem, hogy a szülők elhagyják, mert valamiért nem kell, mint a Jancsi és Juliskában. Milyen jó, hogy ez csak a mesében van így, s ott is végül minden jóra fordul. A kisgyermek számára a világ tele van

érthetetlen és csodás dolgokkal, legyőzhetetlen helyzetekkel, akárcsak a mesékben (Bimbó, 2003,14-15).

A gyermek figyelmét az olyan történetek kötik le legjobban, amelyek szórakoztatják és felkeltik kíváncsiságát. De életét csak akkor gazdagítja, ha mozgásba hozza képzeletét, ha fejleszti intellektusát, ha eligazítja érzelmeiben, ha megbékíti félelmeivel és vágyaival, ha elismeri nehézségeit, és ugyanakkor megoldásokat is kínál problémáira. Azaz, ha egyszerre reagál személyiségének minden megnyilvánulására, mégpedig olyan módon, hogy teljes mértékben elismeri a gyermek problémájának komolyságát, és egyben erősíti a gyermek bizalmát önmagában és jövőjében (Bettelheim,2011,119).

A mesék a gyermek bimbózó énjéhez szólnak, olyan emberi problémákat vetnek fel, amelyek főként a gyermeket foglalkoztatják. A mese sikere az, hogy mindig a gyermek valóságos lelki és érzelmi színvonalán fejti ki hatását, úgy tud beszélni a súlyos belső feszültségekről, hogy a gyermek öntudatlanul is megérti. Értéke felbecsülhetetlen, hiszen olyan új területeket nyitnak meg a gyermeki képzelőerő előtt, melyeket magától nem fedezhetett volna fel, valamint a mesék formája és szerkezete mintául szolgálhat a gyermek álmodozásához, és ezek segítségével végül életét is jobb irányba terelheti. A mese nyíltan szembesíti a gyermeket az alapvető emberi létfeltételekkel, s megkülönböztetett figyelemben részesíti az élet fordulópontjait: születés, esküvő, halál stb. A mese minden szituációt leegyszerűsít, így a gyermek a kérdés lényegével szembesül (Bettelheim,2001,9-13).

3.1. A gyermeki pszichikum fejlődési sajátosságainak párhuzama a mesei motívumokkal

A gyermek számára a valóság megismerésének fontos eszközei a mesék, mert a mesei motívumok összhangban vannak a gyermek pszichés fejlődésének jellegzetességeivel (Mérei,V. Binét,1993,246). A mesében „minden minden lehet”, akárcsak a gyermek gondolkodásában vagy játékában.

A mese egyik legjellemzőbb motívuma az átváltozás. A mesékben a békából délceg herceg, a hattyúból pedig gyönyörű királykisasszony válik, ami a mesehős problémáinak megoldásában jelentős tényező. Ez az, ami kiszolgáltatottság kompenzálásában nagyon fontos segítsége a gyermeknek. A mesékre mind a motívumok, mind az értékek szintjén jellemző a bipolaritás: a szereplők jók vagy gonoszak, szépek vagy rútak, szegények vagy gazdagok, és ez az alaptulajdonságuk a mese elejétől végéig változatlanul megmarad.

Az ellentétek motívuma, a kisgyermek nehezen tud arányba állítani, mindent magához viszonyít, csak a nagyon eltérő tárgyakat tudja egymástól megkülönböztetni, nem érti az

ambivalenciát. Érzékeli a csúnyát és a szépet, az óriásit és a parányit, de a közbülső fokozatokat nem képes meghatározni. A szélsőséges meseelemek segítik a gyermeket abban, hogy a környezetében lévő tárgyak, jelenségek ellentétes vonásait, illetve a közöttük lévő különbségeket jobban meg tudja ragadni. A kisgyermek is a szélsőséges különbségekre érzékeny, a világ dolgait kétfokú skálával méri, a fokozatokat, árnyalatokat nem tudja megkülönböztetni.

A mesében bizonyos fordulatok, helyzetek vissza-visszatérnek. A mesét hallgató gyermeknek az újdonság varázsát és a ráismerés örömét adja az ismétlés folyamatossága és biztonsága, ettől a mesehallgatás a várakozás-bekövetkezés mentén halad, a feszültség fokozódásának és oldódásának hullámszerűségétől kísérvé. Ez a meseélmény lényeges meghatározója. Nem csupán a cselekvések ismétlődnek, hanem a verbális fordulatok is, például az átváltozásoknál ugyan azt a varázsigét kell mondani, az üreg király mindegyik gyermekét egyforma szavakkal küldi vándorútra stb. Továbbá ismétlődik a mese kezdete : „ Hol, volt, hol nem volt” és befejezése :” Máig is élnek, ha meg nem haltak”. A mesei ismétlések nem csak a folyamatosságot teremtik meg, hanem a biztonságot is fokozzák. Ez már áttételes hatás, a ráismerés az ismerősség biztonságélményét keltik (Mérei, V. Binét, 1993, 249).

A hős gyakran kerül veszélybe, amiből végül meg is menekül. A „veszélybe kerülés és a megmenekülés” a kisgyermek képzeletének jellegzetes motívuma: a gyermek maga is gyakran kiszíne bizonyos vele megtörtént eseményeket, azokat átélhetővé, őt magát pedig kevésbé kiszolgáltatottá, sőt, győztessé téve.

A mese azt az üzenetet hordozza, hogy a legkisebb is, a legszegényebb is, a leggyengébb is boldogulhat, amivel a gyermek kompenzálhatja kicsiségét, életkori helyzetéből adódó kiszolgáltatottságát, s ez reménykeltő számára. Ez akkor valósul meg mikor a gyermek képzeletben azonosul a mesehőssel (Dankó, 2004, 51-53).

3.2. Gyermekkori mesekorszakok

A gyermeklélektan a Bühler házaspár nyomán három nagy mesekorszakot különböztet meg. A kezdeti időszakot vagyis az első négy évet „Paprika Jancsi korszaknak” nevezték el. Ez az affektív motoros időszak, amikor a gyereket saját életének eseményei foglalkoztatják. A 3-4 éves gyerekeknek nagyon fontosak a színek, ekkor már utánozza a rajzokat, színeket és ezt mutatni is kell nekik. A vizuális kultúra mellett az akusztikus kultúra is fontos: mondókák, gyerekdalok, ezek elmondása, lejátszása ajánlott. Ekkor kell elkezdni a memória fejlesztését is, rövid mondókák tanítása itt már lehetséges. Először az utánzás jelenik meg, majd az értelmezés.

A gyermekek 4 éves kor után válnak igazi meseélvezőkké, amikor már fantáziájuk és szókincsük is elég fejlett ahhoz, hogy a mesevilág csodálatos alakjait elképzeljék, és ezáltal igazi élményhez jussanak. Ekkor kezdődik az igazi mesék kora, mely 8-9 éves korig tart. 5-6 évesen

képesek lesznek a gyermekek megkülönböztetni a fantáziát és a valóságot. Ez azt jelenti, hogy bár a gyermek teljesen beleéli magát a történetbe, azonosul a mesehőssel, de a valóságtól nem szakad el teljesen. Például tudja, hogy az állatok nem változnak emberré, mégis örül, hogy a béka visszaváltozik királyfivá.

A harmadik korszak a Robinson mesék kora, ami nyolc- kilenc éves kortól a kamaszkor kezdetéig tart, ettől kezdve az érdeklődés középpontjába az igaz történetek kerülnek, amik megtörténtek, mégis rendkívüliek. A kaland, az érzelmesség és az ideálkeresés igénye jelentkezik ebben a korban. A könyvek nem csak a fantázia éhségét elégítik ki, hanem segítenek a serdülés kezdetének indulati feszültségét is levezetni. Az olvasást továbbra is a vágyteljesítés dinamikája vezérli. Viszont a gyermek tapasztalatai, érzelmi érettsége kizárják a csodaszerű megoldásokat, a vágyakat a valóságos megoldásokba kényszerítik. Tehát a kettős tudat átalakul: a csoda és a valóság kettősége helyett a lehetséges és a valóság kettősége jelenik meg (Mérei, V, Binét, 1993, 253).

A mesekorszak nem egységes, több módon tagolható, ha korszaki tagolását nézzük az első korszakra az állatmesék a jellemzőek. Fontos, hogy olyan állatokkal ismerkedjen meg először a gyermek, amik körülveszik, illetve amiket láthat például állatkertben. Ezek az állatmesék rövidek legyenek, mert ekkor még nem képes a gyermek hosszú információ bevitelére. Fontos, hogy legyen története a mesének és jól legyen illusztrálva, a képek nagyobb részt tegyenek ki, mint a szöveg, ami nagybetűvel legyen szedve. A kisgyermek igényli mesekönyvben található képi illusztráció bemutatását. Az állatszereplők emberi tulajdonságokat jelenítenek meg, szelídebb állatok, szelídebb emberi tulajdonságokat. Ettől kialakul az érzelmi kapcsolat pozitív irányba. Később jöhetnek a negatív tulajdonságú állatok is, negatív emberi tulajdonságokat hordozva. Az állatmesékben az állatok nem sietnek a hősök segítségére, mint a tündérmesékben, hanem egy erkölcsi példázat szereplőiként vannak jelen.

A második korszakra a tündérmesék jellemzőek. Megjelenik a fantázia szerepe, valós-nem valós elválasztása. Tulajdonságok, melyekkel az emberek nem rendelkeznek. Jó és rossz tulajdonságok, események is fontosak, a jó győz, de meg kell találni az utat a jóhoz, a győzelemhez. A fantáziafejlesztést segítik ezek a mesék. Az újról mindig van valami elképzelés, ez a kreativitás alapja, nevelni kell a kreativitásra is. Az 5 éves gyermekek már gyakran megváltoztatják a mese tartalmának egyes részleteit. Ebben az elemi kreativitás fejlődésének, valamint az örömkeresés tendenciájának is szerepe van. A gyermek már nem elégszik meg ebben a korban a happy enddel, már a mese középső részén megjelenő konfliktusok ellen is tiltakozik. Az ellen is tiltakozik, hogy a farkas megegye Piroskát és a nagymamát. A tündérmeséket gyakran varázsmeséknek is nevezik, s ebből kiderül, hogy a megnevezés nem feltételezi minden esetben tündérek jelenlétét ebben a mesetípusban. Varázseszközöket és csodákat vonultat föl ez a

nagyon elterjedt típus. A mesebeli lények általában nem főszereplő a történetnek. Szerepük a hős győzelmének segítése vagy hátráltatása, nemegyszer ők a mesei konfliktusok előidézői. Velük kell megküzdenie a legkisebb királyfinak vagy a szegény ember egy szem fiának, hogy elnyerhesse jutalmát. Gyakran pártfogói, segítői a hősnek, tanácsokkal, bűvös erejű tárgyakkal látják el, kisegítik veszélyes helyzetekből, s olykor szerelmükkel is megajándékozzák őt.

A harmadik korszakra a realiztikus mesék jellemzőek, s az különbözteti meg a tündérmeséktől, hogy nincsenek bennük csodás elemek. Jó példák erre a népmesék, melyek valós történelmi korszakban játszódnak, valamikor élt valós személyekkel. E történetek közös sajátossága, hogy a szegény és okos, de alacsony helyzetű szereplők kerülnek konfliktusba gazdag, de általában ostoba ellenfeleikkel, s a próbára tevő feladatokat nem csodás segítőtársak támogatásával, hanem ésszel vagy cselvetéssel oldják meg.

A negyedik korszakra az Andersen típusú mesék jellemzőek, melyekben a csoda, élettelen tárgyakat elevenít meg. Míg más típusú mesékben az életre kelt tárgyak, csodatevő eszközök csak segítői a hősöknek, addig itt ezek maguk a hősök. Feledhetetlenül érdekes mesefigurákká avatja például a szegény kis féllábú ólomkatonát, a rátarti teáskannákat, az utcai lámpást. A tárgyak megelevenednek, lélekkel, sorssal rendelkeznek. Közvetítenek egyfajta értékvilágot, bizakodó, reménykeltő életfilozófiát. Ezekben a mesékben kevesebb a borzalom, de azért problémák is fellelhetők bennük, s a gyerek környezetéhez viszonyulnak.

Nagyon fontos, hogy a gyerekek és a mesének kapcsolata legyen, végig kell vezetni ezeken a korszakokon, s a személyiségfejlődés tekintetében fontos a sorrend. A jó választáshoz figyelembe kell venni a gyermeki érdeklődés szakaszosságát, az óvodáskorú gyerek fejlődépszichológiai, érési sajátosságait. A jól kiválasztott meseanyag segítségével az irodalom betöltheti eredeti szerepét az óvodában. A mese képes olyan „varázseszközként” működni, mely miközben örömet okoz, élményt szerez, észrevétlenül fejleszti az értelmi, érzelmi, morális, szociális kompetenciákat. A művészeti nevelés, nem csupán a szépre nevelés, hanem a személyiségformálás hatékony eszköze, mivel a gyerek a kreativitás, az esztétikai érzék fejlesztésével képes lesz megtalálni a külvilág hatásaira adható helyes válaszokat a produktív gondolkodás és az elaboráló fantázia közreműködésével. Az irodalom úgy tud segíteni a gyerekeknek, hogy lehetőséget ad a túlzott érzelmi színezettel töltött élményeinek a megértéshez, a feldolgozáshoz. A mese, a mesehallgatás tehát nem csak az anyanyelvi nevelés lehetséges módja, hanem a személyiség különböző szféráit mozgósító tevékenység (Zóka,2007,n.o.).

IV. A mese serepe az érzelmi intelligencia fejlesztésében

Bruno Bettelheim szavaival élve a mesék megtanítják a gyermeket arra, hogy felismerjék az élet magasabb rendű értékeit. (Bettelheim,2011,27).

Az esztétikum iránti fogékonyság jelei már kora kisgyermekkorban megjelenik. Mielőtt még beszélni tudna a gyermek, már megkülönbözteti a zenei hangokat egyéb hangoktól és látható örömmel reagál rájuk. Ekkortájt már érzékelni tudja a ritmikus és prózai beszéd különbségét is, és a ritmus örömöt hamarosan érzelmi tartalommal éli át. Így jut el arra a fokra amikor a korábbi alig értett szavak érzelmek kifejezőivé válnak és tükrözik a kisgyermek egyszerű de erőteljes érzelmi életét. Ahogyan előrehalad a gyermek az anyanyelv aktív és passzív elsajátításában, úgy válik fokozatosan képessé differenciáltabb érzelmek kifejezésére. A szülők és a pedagógusok által belép a gyermek életébe az anyanyelv édes gyermeke: a népköltészet, mondókák, játékok, dalocskák formájában, és a szivárvány köntösben a mese. A kisgyermek miután eljut az érzelmeknek arra a fejlődési fokára, hol már más emberek sorsa is érdekli őt, a mesében ismerkedik meg a másokért való aggodalom, az együttérzés, az igazságosság, a bátorság, a hűség fogalmával. Továbbá megszerzi magának azt az önbizalmat amelyre a gonosz hatalom elleni küzdelemben szüksége lesz (Petrolay,2015,2).

A mesehallgatás alkalmával nemcsak a gyermek fantáziája és a szókincse gazdagodik, de ha beleéli magát a hősök szerepébe, tudattalan feszültségeit is feloldhatja. Nem büntudatot kelt a gyerekben, hanem kiutat mutat arra, hogyan kell megküzdeni a problémákkal (Fischer, 2001, n.o.)

A kisgyermek amit még fejletlen értelmével, tapasztalatok híján nem képes felfogni, a mese- a képzelet segítségével, érzelmein keresztül megközelíthetővé, felfoghatóvá teszi számára segítséget nyújtva érzelmi életének pozitív tartalmakkal való gyarapításához. A kisgyermek a mesében találkozik, ismerkedik meg az emberi élet meghatározó tényeivel: a születéssel, a szerelemmel, a halállal. Erkölcsei és esztétikai fogalmakkal, mint a jóság-gonoszság, szépség és rútság és ezek szinonimáival. A mese az esztétikum sajátos eszközeivel kényszeríti hallgatóját állásfoglalásra, azonosulásra vagy tiltakozásra. A tudat fehér lapja benépesült tényekkel, fogalmakkal. Az érzelmek-kezdetben szűkös- világa kiszélesedik, kiteljesedik, színekkel, variációkat gazdagodik. A gyerek képessé válik a jelenségek felismerésére, értelmezésére, újfajta élmények átélésére, az élet sokrétűsége ének és szépségének teljesebb befogadására. Képes lesz megérteni mások örömét, fájdalmát, vagyis az énközpontú, magányos egyedből társadalmi lényé válik. S ennek a nagy metamorfózisnak az útja a mese rész-, ezüst- és aranyerdein keresztül vezet (Petrolay,2015,3).

Az EQ fejlesztésének folyamatában a mese alapvetően fontos szerepet tölt be. A mese a gyerek lelki világát testesíti meg, segít különválasztani egymásnak ellentmondó éréseit, mint

például az amikor azok iránt érez mérhetetlen haragot akiket a legjobban szeret. A mesék szinte észrevehetetlenül juttatják a gyermekeket a szellemi, lelki, érzelmi gazdagodáshoz. Aki elmerül egy tündérmese mondanivalójában, annak a számára a mese mély és csendes tóvá változik, amely ugyan a saját lelke képét tükrözi vissza, de mögötte felfedezheti a mélységeket, és azt is, hogyan érheti el a békét önmagában és a világban. A mesék szimbolikus történetek, amelyek általános emberi problémákat és lehetséges megoldásokat fogalmaz meg. A mese mindig valami olyan dologról szól, ami az élet folyamatát veszélyezteti, többnyire ez a mese kiinduló helyzetet, és azt mutatja meg, hogy milyen fejlődési út vezet ki ebből a problémából egy új élet helyzetbe (Kast, 2002, 9).

A személyiségfejlődés különböző állomásai jelennek meg a mesében. Szimbolikus formában fellelhetők benne a lelkünkben felmerülő konfliktusok is: az irigység, féltékenység, szülőkről való leválás, párválasztás próbatételei, férfi- nő kapcsolat megpróbáltatásai. A mese nem racionális úton készít fel a felnőtt létre, hanem mágikus irracionális módon. Ha a gyermek sokszor hallgat meséket, akkor a rossz karakter legyőzése csökkenti a tudattalan félelmeit. Sokszor bár a gonosz kerekedik felül, a gyermeknek mégis az a tanulság, hogy hosszú távon megéri jónak lenni. Az óvodás gyermek érzések szintjén éli meg a feszítő állapotot, nagyon nehezen tudja megfogalmazni érzelmi problémáit. Számtalan olyan feladattal kell megbirkóznia, amelyek nagy megpróbáltatások elé állítják: le kell válnia szüleiéről, meg kell tanulnia kezelni a félelmeit, késleltetni a vágyait, elfogadni a testvérét, legyőzni a testvérféltékenység érzését. A gyermek gyakran átéli az érzések ambivalenciáját is, egyszerre imádja és gyűlöli szüleit, és tehetetlenül áll a kavargó belső érzései előtt. Hogyha a szülő teljesítményorientált, ha nagyon magasra helyezi a mércét, vagy átadja a gyermeknek saját szorongásait, bizonytalanságát, felnőtt szerepbe emeli a gyermeket, ha értelmezi a gyermek problémáit, ha semmibe veszi és lekicsinyli a gyermek félelmeit, szorongásait, akkor még jobban kibillentheti a gyermeket az amúgy is ingatag egyensúlyi állapotból. Szimbolikusan tudja kifejezni élményeit, áttéve játékba és mesébe, ahol képek segítségével dolgozik, kivetítve dühét, haragját egy állatfigurába, vagy mesehallgatás közben egy negatív szereplőre. A mesék az érzelmek kiváltását teszik lehetővé, az újrhallgatása pedig lehetőséget ad számukra, hogy ezeket újból és újból átéljék. Mivel a történetnek nem ő a szereplője, nem kell ugyanúgy félnie, mint a valóságos helyzetekben, így egy biztos környezetben tapasztalja meg a különböző élményeket. Ha többször meséltet egy mesét, ennek kapcsán azokat a félelmeit, aggodalmát, szorongásait ismerhetjük meg, amelyekkel küzd (Kádár, 2012, 272-273).

V. Érzelmi intelligencia fejleszthetősége mesével a Nagybégányi óvodában

Napjaink sajnos az elektronikus mese dominál az élő mesével szemben. A szülők egyre kevesebbszer alkalmazzák az élő mesét a gyerekek nevelése során, amely az érzelmi intelligenciát erőteljesen befolyásolja. Amikor a szülő a gyermekét a televízió elé ülteti, vagy a kezébe tesz egy okos telefont, egyrészt megfosztják őt attól a lehetőségtől, hogy a mozgás segítségével dogozza fel élményeit, másrészt a külső képek azonnal leállítják a belső képkészítés, képáramlás folyamatát amit a gyermek mesehallgatás közben él át. Itt tehát a fantázia nem működik, nem fejlődik kreativitása sem. Az elektronikus mesenézés másik nagy problémája, hogy hiányzik belőle az intim kapcsolat ami a gyermek és a mesélő között létrejön (Kádár,2013,52-60.).

Nem jelent azonban nagy veszélyt a gyerekekre az elektronikus mese, ha a szülő a mese választásnál figyelembe veszi az életkori sajátosságokat és a végén közösen megbeszéli a látottakat. A probléma viszont ott kezdődik, amikor elektronikus mesenézéssel az élő mesét szeretet helyettesíteni. Hiszen az élő mesében a történet az gyermek elméjében kell életre, megmozgatva fantáziáját, érzelmeit, félelmeit, vágyait. A mese funkciója, hogy a világ különböző jelenségeit képekre és szimbólumokra fordítja le, ezáltal lehetővé teszi a feszültségek levezetését (Kádár,2013,52).

Az elmúlt évtizedekben számos kutatás mutatott rá arra, hogy nehézségekbe fog ütközni a valóság problémáinak feldolgoásaiban az a gyermek akit nem engednek álmodni. Bruno Bettelhiem a következőket írta ezzel kapcsolatban: *„egyszer talán kísérleti úton ugyanezt a mesékkal kapcsolatban is ki fogjuk tudni mutatni: hogy sokkal rosszabb azoknak a gyermekeknek, akik nem részesülnek abban, amit a mesék nyújtanak, akiknek a mesék nem segítenek, hogy tudattalan feszültségeiket képzeletben dolgozhassák fel”* (Bettelhiem, 2011,65).

A vizsgálattal és a fejlesztő módszerrel azt szeretném bizonyítani, hogy a rövid ideig tartó mesefelolvasás már nagyban befolyásolja a gyermekek érzelmi intelligenciáját. Ezt a vizsgálatot a Nagybégányi „Csöppség”óvodában végeztem.

A vizsgálat hipotézise: az élő meseolvasás jótékony hatását kelt a gyermekek érzelmi intelligenciájának fejlődésére, már rövid időn belül.

5.1. A Nagybégányi óvoda rövid bemutatása

2018 tavaszán a kérdőíves felmérést és a gyermeki érzelmi állapot felmérésére irányuló vizsgálatot a Nagybégányi „Csöppség”óvodában végeztem. A nagybégányi óvoda viszontagságos körülmények között létesült az elmúlt évszázadban, mivel számos alkalommal kényszerült változtatni székhelyét. Napjainkban az óvoda az egykori Nemes- család kúriájának

épületében helyezkedik el. Előtte viszont néhány évig egy polgár házában, majd hosszú évekig a református parókia épületében zajlott az óvodai oktatás. 2005-ben adták át a felújított óvodaépületet, amelyben lehetőség nyílt a csoportbővítésre. A csoportszobák tágasak, világosak, jól felszereltek, melegséget, harmóniát sugároznak. Az udvar tágas, füves és betonos terület egyaránt megtalálható, méretes nyári pavilonnal rendelkezik, ahol a gyerekek rajzolhatnak, festhetnek, vághatnak, ragaszthatnak a foglalkozások keretein belül. Az óvodában 2 csoport van: egy kiscsoport és egy nagycsoport. A kis csoportban 1 óvodapedagógus és 1 dajka, a nagycsoportban pedig két óvodapedagógus és egy dajka néni foglalkozik nagy szeretettel, a gyermekekkel. Összesen 41 gyerek részesülhet óvodai nevelésben. Az óvoda vezetője Biró Klaudia, aki közel 30 éve munkálkodik a nagybégányi gyerekekért. Jelenleg ebben az intézményben dolgozom óvodapedagógusként 1,5 éve így engedélyt kaptam a vezetőnőtől, hogy a pszichológiai méréseket elvégezhessem a nagycsoporttal, továbbá az érzelmi intelligencia fejlődésére szolgáló mesesorozatot az óvodapedagógusi munkafolyamatba beilleszthessem.

5. 2. A vizsgálat módszereinek, eszközeinek és lefolytatásának bemutatása

A hipotézisem bizonyításának érdekében kidolgoztam egy koncepciót, melynek értelmében végeztem el a vizsgálatokat.

A koncepció első része az, hogy kérdőíves úton szerzek információt arról, hogy milyen meseolvasási szokásaik vannak a Nagybégányi óvodába járó gyerekek szüleinek. Kérdőíves módszerrel gyűjtöttem adatokat arról, hogy a gyerekek otthonukban milyen rendszerességgel találkoznak élő és elektronikus mesével, továbbá, milyenek a hozzájuk fűzött érzelmeik. A kérdőívben 19 kérdést tettem fel, (1.sz.melléklet) amelyekre többnyire előre megadott válaszlehetőségek közül (a kérdés jellegének megfelelően) egyet vagy többet lehetett válaszképpen megjelölni a gyerekek szüleinek. A kérdőív első 12 kérdése az élő mese hallgatására vonatkozik, a további kérdések és válaszlehetőségek pedig az elektronikus mesenézési szokásokat vizsgálja. A kérdőív kiértékelése érdekében súlyozási értékeket határoztunk meg. Íj módon, mind az első, mind pedig a második részben a maximális pontszám 15 pont volt. A válaszok mindegyike egyfajta súlyozási értéknek felel meg: „mindennap”- 3 érték, „heti 3-4 alkalom”- 2 érték, „kevesebb, mint 3 alkalom”-1érték, „ritkán” -0 érték. További válaszok „igen”-3 érték, „néha”- 2 érték, „nem”- 1 érték. Az elektronikus mesére irányuló rész 15. kérdését a mese fejlesztő hatása révén súlyoztam, tehát 3 érték fejlesztő, 2 érték kevésbé, 1 érték nem fejlesztő mese. Az így kapott pontszámok mutatják meg azt, hogy egy adott gyermek otthonában az elektronikus mesenézés vagy inkább az élő mese dominál.

A koncepció második része több összetevőből áll:

1. Felmérést készíteni a Nagybégányi nagycsoportos óvodások érzelmi intelligenciájának fejlettségi szintjéről. Ehhez, az I.V. Molodushkina által szerkesztett „Zahadkovyi svit emotsii. Rozvytok emotsiinoi sfery doshkiilnykiv”, című kiadványból választottam R. Teml, M. Dorki és V. Amen „*Érzelmi kiegyensúlyozatlanság*” szintjét mérő tesztjét, melyet L. Jászjukova átdolgozásában volt található az említett kiadványban. (Molodushkina,2011,56).

A módszer tartalmi elemei:

- a) Két, 14-14 rajolt, gyermeki élethelyzeteket ábrázoló, arc nélküli szituációk illusztrációi:
- az egyik, 14 szituációs képből álló sorozat, a lányok érzelmi asszociációit vizsgálja(2.sz.melléklet)
  - a másik, 14 szituációs képből álló sorozat, a fiúk érzelmi asszociációit vizsgálja(3.sz. melléklet)
- b) az illusztrációk képei kapcsán megjelenő gyermeki reakciók, megnyilvánulások, szöveges kommentárok, a teszthez tartozó Jegyzőkönyvben (4. sz. melléklet) kerülnek rögzítésre. (Minden egyes gyermek esetében, aki részt vesz a felmérésben, és minden alkalommal, ahányszor részt vesz benne).
- c) Egy, a Kiegyensúlyozatlansági index (KI) átkonvertálására szolgáló táblázat, amely szerint a teszt eredményeinek az értékei átkonvertálhatóak az Érzelmi intelligencia (EQ) fejlettségi szintjeinek megfelelő értékkategóriáiba.

Útmutató a teszt levezetéséhez:

A vizsgálatot végző személy nyugodt körülmények között végzi a vizsgálatot, egyszerre csak egy gyermekkel. A teszthez tartozó rajzos illusztráció sorozatának a gyermek nemének megfelelő változatot alkalmazza.

A 14 szituációs képből álló sorozat sorszámainak a sorrendjében egyenként teszi a gyermek elé az illusztrációkat és megkéri a gyermeket, hogy figyelje meg a képet. „Te mit gondolsz, milyen az arckifejezése ennek a gyereknek, aki a képen van – vidám vagy szomorú?” „Kérlek, válaszd ki!”

A gyermek válaszai, egyéb megjegyzése, hozzászólása, gesztusai a kép kapcsán a Jegyzőkönyvben kerülnek lejegyzésre.

A teszt elemzésének a rendje, a kapott eredmények interpretációs folyamata:

A protokollok tartalmából mennyiségi és minőségi elemzést kell végezni.

A minőségi elemzést, a gyermeknek, a kérdésre adott válaszaiból kell elvégezni, amelyből levonhatók a következtetések arra vonatkozólag, hogy milyen érzelmi tapasztalatokat szerzett a gyermek a családi és társas kapcsolataiban. Az érzelmi hatások következtében kialakult érzelmi reakciók, a gyermeki érzelmi világ fejlődésére milyen hatással voltak. A legerőteljesebb proekciós jelentősége a 4,6,14 és a 2,7,9, 11 sorszámú illusztrációknak van.

Azoknál a gyerekeknél, akik nem képesek értelmezni a képek érzelmi jelentését, magyarázataikban kitérő válaszokat adnak, vagy fantázia-kompenzációs reakciót produkálnak. Az ilyen gyerekek érzelmi kiegyensúlyozatlanság szint – indexe magas lesz.

A vizsgálat eredményei kifejezhetők mennyiségi mutatóval, ami abból származik, hogy a vizsgálat során adott válaszok közül, hány válasz volt negatív tartalmú. Ezek összessége adja az index pontértékét. Eze a pontértékek az alábbi formula szerint % értékben is kimutathatóak:

$$KI = (\text{a negatív válaszok összege}) / 14 \times 100\%$$

Fejlettségi szintmeghatározás

Kiegyensúlyozatlansági index (KI)

Alacsony 0-1 / 0–7,2 %.

Közepes alatti 2-5/ 14,3–35,7 %.

Közepes 6-7/ 42,9–50 %.

Magas 8 és több/ 57,1 % és több

A minőségi elemzés értelmezéséhez, és az érzelmi intelligencia meghatározásához az értékek átkonverálását kell elvégezni az alábbi táblázatnak megfelelően, mivel a gyermekek kiegyensúlyozatlansági index (KI) és szintjei, fordított arányban van az érzelmi intelligencia (EQ) fejlettségi szintjével.

A Kiegyensúlyozatlansági index átkonvertálása az Érzelmi intelligencia fejlettségi szintjeire

Kiegyensúlyozatlansági index (KI)			Érzelmi intelligencia fejlettségi szintjei (EQ)	
Szintek:	Pontértékek	%-os értékek	Szintek	Pontértékek
Alacsony	0-1	0–7,2 %.	Magas	14-13
Közepes alatti	2-5	14,3–35,7 %.	Közepes	12-9
Közepes	6-7	42,9–50 %.	Közepes alatti	8-7
Magas	8 és több	57,1 % és több	Alacsony	6 és kevesebb

1. táblázat.

A teszt levezetésének a folyamata

A vizsgálatban résztvevő minden egyes gyermeknek egymás után, egyenként, az illusztrációs képek sorszámainak megfelelően mutattam meg. A fiúknak, „fiús”, a lányoknak a „lányos” képeket. A gyermekek reakcióit a jegyzőkönyvben rögzítettem. A vizsgálatban összesen 17 Nagybégányi nagycsoportos óvodás vett részt, 10 lány és 7 fiú. A gyermekek szülei egyenként nyilatkozatban hozzájárultak, hogy megvizsgáljam a gyermekük érzelmi intelligencia szintjét.

A vizsgálat két fázisban történt.

Az első, kezdeti felmérésre azért volt szükség, hogy megállapíthassam, hogy milyen érzelmi intelligenciával rendelkeznek a gyermekek, az intenzív meseolvasás előtt. Az így kapott értékek objektív bizonyítási alapot adtak ahhoz, hogy összehasonlíthassam a kezdeti értékeket a fejlesztés után nyert értékekkel.

A kezdeti felmérésre 2018 március közepén került sor, és összesen 2 napot vett igénybe. A kapott értékeket a teszt értékelési leírásának megfelelően elvégeztem, táblázatokban rögzítettem. Melynek bemutatása és elemzése a dolgozat következő részében történik.

2. Meseolvasás, mint érzelmi intelligencia fejlesztő módszer.

A feltételezés értelmében, hogy a pozitív érzelmi tartalmakat közvetítő mesék, intenzív érzelmi intelligencia fejlesztő hatást gyakorolnak a gyermeki érzelmekre. Ezért célirányosan, tudatosan választott, érzelmi intelligencia fejlesztő meséket olvastam fel azoknak a gyermekeknek, akikkel elvégeztem a kezdeti állapotfelmérő vizsgálatot. dr. Kádár Annamária: *Mesepszichológia - Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban* c. könyvéből.

dr. Kádár Annamária pszichológus, aki szakmája több területén is aktívan tevékenykedik. Dolgozott már iskolapszichológusként, jelenleg a Bolyai Tudományegyetemen tanít Marosvásárhelyen, a Pszichotrillák című rádióműsor meghívott szakértője, és társszerkesztő az Erdély FM rádiónál, valamint különféle fejlesztő tréningek vezetésével is foglalkozik.

Ez a könyv 10 mesét tartalmaz egy Lilla nevű óvodás korú kislányról, akinek Tündérbogyó az ő képzeletbeli barátja segít az érzelmi konfliktusainak megoldásában. A mesék a következők: Megérkezik Tündérbogyó, Cinci és a homokvár, Játsszunk anyukásdit, A hétköves és pincebogár és a várakozás történet, Olyan rossz nekem egyedül! Kinek kellett ez a testvér? Bátor vagyok, vagy inkább vakmerő? Kakukkóra, porcelánfigurák és sátrazás, Mese a gonosz Szombati bácsiról, Tündérbogyó elbúcsúzik.

Ezek a mesék segítenek a frusztrációk, csalódások elviselésében, a pozitív és negatív érzelmek tudatosításában, a félelmek megszelídítésében, a testvérféltékenység kezelésében, a veszteségek elfogadásában és az önfeledt játékban. Tündérbogyó segít Lillának és a mesét hallgató gyermeknek is kifejezni az érzelmeit, megérteni és elfogadni azokat. Nem oktat ki, nem mondja meg, mit kell tenni, csupán ott van Lillával örömeiben, bánatában, magányában; együtt érez vele, amikor csalódott; megérti és visszatükrözi érzelmeit; törődik a szükségleteivel, és támogatja őt döntéseiben. Lilla kifejezheti előtte negatív érzelmeit is, nem kell tartania attól, hogy barátja kineveti vagy megkérdőjelezi azokat. Tündérbogyó példát mutat arra, hogyan lehet a fájdalmas belső élményeket – például a haragot, a testvérféltékenységet, a gyászt - feldolgozni, a félelmeket kezelni. Beszélgetnek szeretetnyelvekről, családi történetekről, az álmok, vágyak megvalósulásáról és a másság elfogadásáról is. A mesét hallgató gyermeknek a Lillával és

Tündérbogyóval való azonosulás lehetőséget ad saját érzelmei megfogalmazására, kifejezésére és a hasonló önéletrajzi emlékek felelevenítésére.

A mese olvasás öt héten át tartott 2018 március közepétől április végéig, heti két, három alkalommal a délutáni pihenő előtt. dr. Kádár Annamária Mesepszichológia - Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban c. könyvéből (5.sz. melléklet). A gyerekek nagyon élvezték a meseolvasási folyamatot. A legkedveltebb mesék az Olyan rossz nekem egyedül és a Kinek kellett ez a testvér? c. mese volt, az előzőt egyszer az utóbbit háromszor is újra kértek a gyerekek. Úgy gondolom azért nyerték el ezek a mesék a tetszésüket, mivel sokuknak nemrégiben érkezett az új kistestvér az életükben, és a mesében hallott Lilla általi félelmeket, kétségeket, újra áttudták élni, ezáltal feloldani önmagukban.

3. Ismételt felmérés R. Teml, M. Dorki és V. Amen tesztjével, azzal a céllal, hogy megvizsgálhassam, milyen változások történtek a gyerekek érzelmi viszonyulásaiban, az élő mesehallgatás következtében.

A vizsgálat harmadik fázisának a lefolytatását 2018 április utolsó hetében végeztem ugyan azzal a 17 óvodás gyermekkel, akik a kezdeti felmérésben is és a meseolvasás folyamatban is részt vettek. A két vizsgálat között 6 hét telt el.

Ebben az esetben is, az ismételt felméréshez, jegyzőkönyveket öltöttem ki, valamennyi gyermek esetében külön-külön, amelyekben a gyermeki megnyilvánulások kerültek rögzítésre. A jegyzőkönyvek feldolgozása mennyiségi és minőségi elemzés tartalmi, táblázatokban kerültek rögzítésre. Az elemzés folyamata a teszt előírt rendje szerint történt.

5. 3. A mérés és a mesékkal való fejlesztés eredményeinek értékelése

Az élő és elektronikus mese presztízisére irányuló szülői kérdőív elemzésének eredményei a következők:

A súlyozás alapján számértékeket kaptam, ami megmutatja egy adott gyermek családjában uralkodó mesenézési szokásokat.

Az elemzést úgy végeztem el, hogy külön elemeztem a lányok szüleinek kérdőíveiből nyert értékeket és a fiúk szüleinek a válaszaiból kapott információkat.

Mind a lányok, mind pedig a fiúk tekintetében összesítő táblázatokban rögzítettem a vizsgálat eredményeit.

A táblázatok jól szemléltetik, az felvetett prioritások jellemzőit.

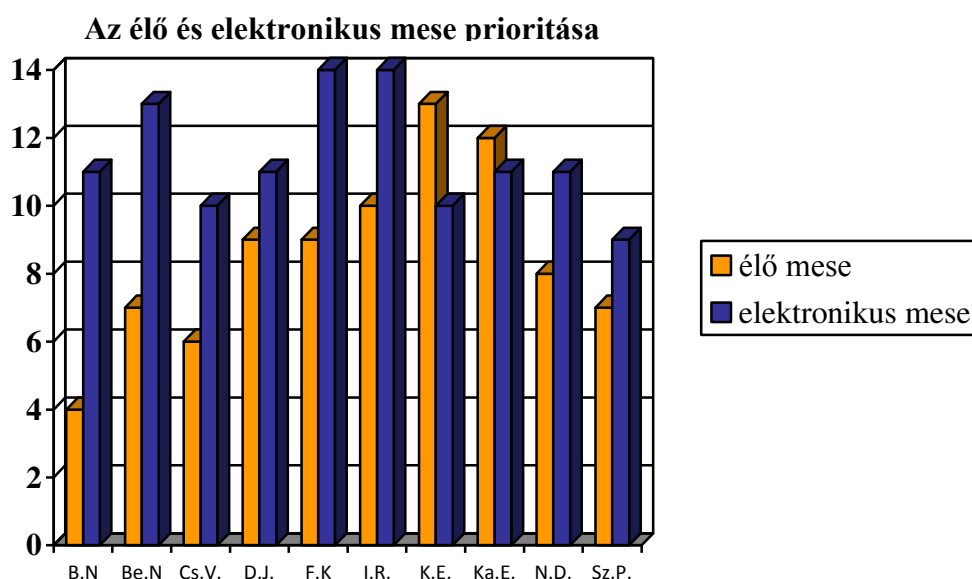
Az alábbi táblázat, a lányok tekintetében mutatja be a szülői kérdőívek eredményeit.

A szülői kérdőív elemzésének összesítő táblázata
(lányok)

S/ Sz	Monogram	Életkor (év, hónap)	Az élő mese prioritás				A válaszok száma	Elektronikus mese prioritás							A válaszok száma			
			A kedvenc mese fajták					A kedvenc mese fajták										
			Allűr mese	Tündés mese	Népmese	Társas mese		Társas mese	Tündés mese	Allűr mese	Népmese	modem mese	TV	Komputer		Okos telefon		
1	B.N	6,5				x								x	X	x	x	11
2	Be.N	5,10		x											x	X	x	13
3	Cs.V	5,3			x											X	x	10
4	D.J	4,11		x														11
5	F.K	6		x												X	x	14
6	I.R	4,10		x												X	x	14
7	K.E	6																10
8	Ka.E	4,5														X	x	11
9	N.D	4,1														X	x	11
10	Sz.P	5,10														X	x	9

2. sz. táblázat

A fenti táblázat értelmezését az alábbi diagrammal teszem szemléletesebbé:

1. ábra A szülői kérdőív elemzésének összesítése (lányok)

A lányok esetében 10-ből 8-nál az elektronikus mese jóval magasabb súlyozási értéket kapott, mint az élő mese. Az élő mese B.N.-nél kapta a legkevesebb súlyozási értéket. Csupán 2 lánynál K.E és Ka.E -nél 1, 2 értékkel magasabb az élő mese dominanciája. Az elektronikus mese prioritása I.R.-nél és F.K. nál a legmagasabb.

A kérdőívekből kiderült, hogy a nagycsoportos lányoknál a könyvből olvasott mesehallgatásnál az állatmese a legnépszerűbb mese fajta, hiszen 10 lányból 6-nál bejelölésre került. Az elektronikus mesével való találkozás a televízió képernyője előtt a leggyakoribb, itt a legnépszerűbb mese fajta a modern mese.

A kérdőíves adatgyűjtésből kiderült, hogy számottevően dominál a gyermekek otthoni környezetében az elektronikus mese az élő mesével szemben.

Az elemzés, a fiús szülők kérdőíve alapján ugyanazok szerint a szempotok szerint kerültek elemzésre, mint a lányok esetében.

A kapott eredményeket szintén, az alábbi táblázatba foglalva mutatom be.

A szülői kérdőív elemzésének összesítő táblázata
(fiúk)

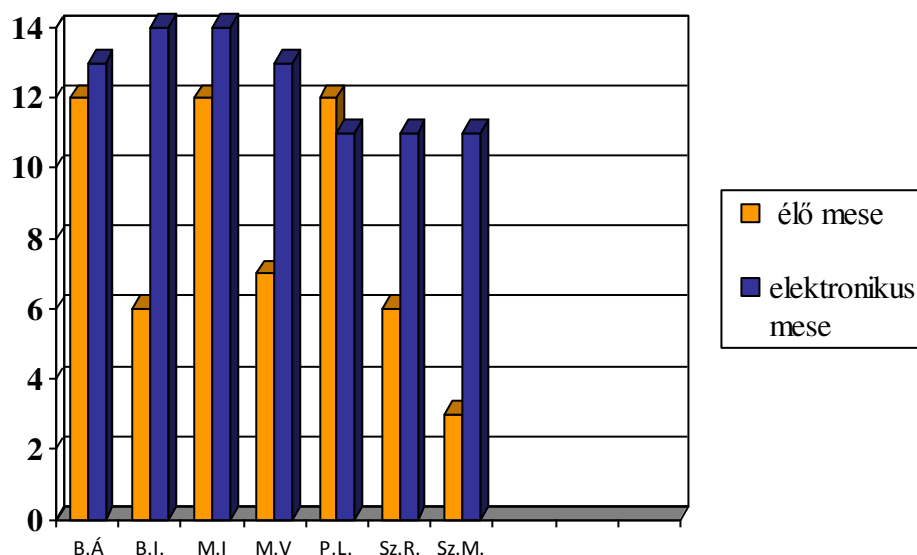
S/ Sz	Monogram	Élet kor (év, hónap)	Az élő mese prioritás				A válaszok súlyozása	Elektronikus mese prioritás							A válaszok súlyozása	
			A kedvenc mese fajták					A kedvenc mese fajták								
			Allámmese	tündérmese	népmese	baromság		baromság	tündérmese	Allámmese	népmese	modem mese	TV	Komputer		Okos telefon
1	B.A	5,4	x	x	x			x						x	x	13
2	B.I	5,7	x							x					x	15
3	M.I	5,3	x											x	x	14
4	M.V	6,1	x					x						x	x	13
5	P.L	6,3	x	x												11
6	Sz.M	5,10	x												x	11
7	Sz.R	6,3	x												x	11

3. sz. táblázat

A fenti táblázatban bemutatott értékek értelmezése és jobb megértése érdekében diagram formájában is szemléltetem:

Az élő és elektronikus mese prioritása

2. ábra A szülői kérdőív elemzésének összesítés (fiúk)

A 7 fiúból 6-nál az elektronikus mese számottevően magasabb értéket ért el az élő mesével szemben. Csak P.L.-nél nagyobb az élő mese presztízse. Meglepő, hogy az B.I.-nél arányaiban az elektronikus mese a legnagyobb, az élő mese pedig a második legkisebb súlyozási értéket kapta. B.Á.-nál csupán 1 értékkel nagyobb az elektronikus mese dominanciája az élő meséhez képest.

A kérdőívekből kiderült, hogy a nagycsoportos fiuknál az élő mesénél az állatmese a legnépszerűbb mesefajta, hiszen minden egyes fiúnál bejelölésre került. Az elektronikus mesével való találkozás a televízió képernyője előtt a leggyakoribb, itt a legnépszerűbb mese fajták a tanmese és persze a modern mese.

A fiúk szülei állta kitöltött kérdőíves felmérés is azt mutatja, hogy a Nagybégányi óvodába járó nagycsoportosok otthonában az elektronikus mesenézés számottevően meghaladja az élő mese hallgatást.

A kezdeti felmérés elemzése és értékelése

A kezdeti, R. Teml, M. Dorki és V. Amen „Érzelmi kiegyensúlyozatlanság” szintjét mérő teszt jegyzőkönyveinek mennyiségi és minőségi elemzését az elemzési rendje szerint végeztem el és az alábbi összesítő táblázatban foglaltam össze.

Az összesítő táblázat tartalmazza a vizsgálatban résztvevő valamennyi gyermek, a képek kapcsán adott negatív és pozitív válaszait, mely egyben az eredmények mennyiségi elemzését is jelentik.

A gyermeki érzelmi intelligencia mérése
R. Teml, M. Dorki és V. Amen teszt

A kezdeti felmérés összesítő táblázata a jegyzőkönyvek alapján

Sz / Sz	A gyermek monoagramja	A teszthez tartozó rajzok sorszáma																												Összesítő	
		1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14			
		Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V		
1	B.A	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	8		
2	B.I	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	7		
3	M.I.	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	6		
4	M.V	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	11		
5	P.L	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	8		
6	Sz.R	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	6		
7	Sz.M	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	8		
8	B.N.	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	12		
9	Ba.N.	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	6		
10	Cs.V.	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	6		
11	D.J.	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	8		
12	F.K.	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	4		
13	I.R	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	7		
14	K.E	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	9		
15	K.Ed	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	6		
16	N.D	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	2		
17	Sz.P	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	10		

4. sz. táblázat.

Az fent bemutatott összesítő táblázat értékei alapján mennyiségi elemzést végeztem a konvertálási táblázat (6.sz.melléklet) segítségével.

S/Sz	Gyerekek monogramja	Kiegyensúlyozatlansági index	KI szint	EQ	EQ szint
1	B.Á	$6/14*100\% = 42,85$	Közepes	8	Közepes alatti
2	B. I	$7/14*100\% = 50$	Közepes	7	Közepes alatti
3	M. I.	$8/14*100\% = 57,14$	Magas	6	Alacsony
4	M. V	$3/14*100\% = 21,42$	közepes alatti	11	Közepes
5	P. L	$6/14*100\% = 42,85$	Közepes	8	Közepes alatti
6	Sz. R	$8/14*100\% = 57,14$	Magas	6	Alacsony
7	Sz. M	$2/14*100\% = 14,28$	Közepes alatti	12	Közepes
8	B. N.	$3/14*100\% = 21,42$	Közepes alatti	11	Közepes
9	Be. N.	$8/14*100\% = 57,14$	Magas	6	Alacsony
10	Cs. V.	$8/14*100\% = 57,14$	Magas	6	Alacsony
11	D. J.	$6/14*100\% = 42,85$	Közepes	8	Közepes alatt
12	F. K.	$10/14*100\% = 71,42$	Magas	4	Alacsony
13	I. R	$7/14*100\% = 50$	Közepes	7	Közepes alatti
14	K. E	$5/14*100\% = 35,71$	Közepes alatti	9	Közepes
15	Ka. E	$8/14*100\% = 57,14$	Magas	6	Alacsony
16	N. D	$12/14*100\% = 85,71$	Magas	2	Alacsony
17	Sz.P	$4/14*100\% = 28,57$	közepes alatti	10	Közepes

5. sz. táblázat

Ebben a táblázatban jól értelmezhetően jelennek meg az érzelmi intelligencia fejlettség szintjei.

A kezdeti felmérés értelmében, a vizsgált Nagybégányi óvodások EQ fejlettségi szintmegoszlása a következő:

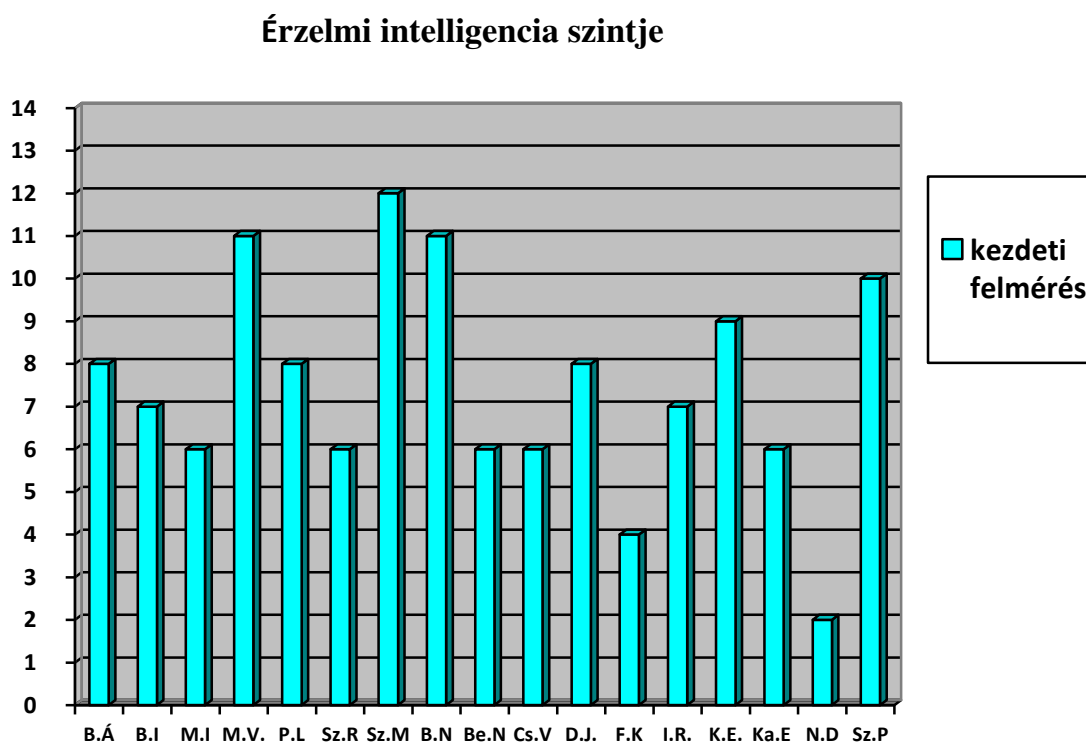
Magas fejlettségi szittel –nem rendelkezik egy gyermek sem.

Közepes fejlettségi szinttel - 5 gyermek rendelkezik

Közepes alatti fejlettségi szinttel - 5 gyermek rendelkezik

Alacsony fejlettségi szinttel - 7 gyermek rendelkezik

Az alábbi diagram vizuálisan érzékelteti a fenti táblázat eredményeinek értékeit.

3. ábra. Kezdeti felmérés eredményei

A kezdeti felmérésből R. Teml, M. Dorki és V. Amen módszerének segítségével meghatároztam, hogy 17 gyerekből 7-nél, M.I.-nél és Sz.R.-nél, Be.N.-nél, Cs.V.-nél, F.K.-nál, Ka.E.-nél, N.D.-nél alacsony az EQ szint.

5 gyereknél: B.Á.-nál, B.I.-nél és P.L.-nél D.J.-nél és I.R.-nél, az EQ szint közepes alatti.

5 gyereknél: M.V.-nél, B.N.-nél, K.E.-nél, Sz.P.-nél és Sz.M.-nél közepes az érzelmi intelligencia szint. Tehát a kezdeti felmérésnél a legnagyobb az EQ-ja Sz.M.-nek van, a legkisebb pedig N.D.-nek.

A gyermekek érzelmi intelligencia szintjének és a család meseolvasási szokásainak összevetése:

Az élő és elektronikus mese presztízisére irányuló szülői kérdőív elemzésének eredményeit ha összevetjük a kezdeti érzelmi intelligencia felmérésének eredményeivel azt láthatjuk, hogy nem függ össze az elektronikus mese nagy mértékű dominanciája a gyermeke EQ-val, tehát sem az nem jelenthető ki, hogy alacsonyabb EQ érték mutatkoznának meg, sem az, hogy magasabb.

A gyermekek érzelmi intelligencia szintjének ismételt, meseolvasás utáni felmérés elemzése

Az ismételt vizsgálatban használt jegyzőkönyveket, a következő táblázatban összesítettem.

A gyermeki érzelmi intelligencia mérése
R. Terml, M. Dorki és V. Armen teszt

Az ismételt felmérés összesítő táblázata a jegyzőkönyvek alapján

S/ Sz	A gyermek monogramja	A teszthez tartozó rajzok sorszáma																												Összean	
		1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14			
		Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V	Sz	V		
1	B.A	X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X				
2	B.I	X	X			X				X	X			X				X	X			X	X			X	X				
3	M.I.					X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X				
4	M.V	X				X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X				
5	P.L	X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X				
6	Sz.R	X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X				
7	Sz.M	X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X				
8	B.N.	X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X				
9	Ba.N.	X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X				
10	Cs.V.	X				X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X				
11	D.J.	X				X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X				
12	F.K.	X				X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X				
13	I.R.	X				X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X				
14	K.E	X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X				
15	K.Ed	X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X				
16	N.D	X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X				
17	Sz.P	X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X			X	X				

6. sz. táblázat

R. Teml, M. Dorki és V. Amen módszerének segítségével ismételten meghatároztam az óvodáskorú gyerekek érzelmi kiegyensúlyozatlansági szintjeit, melyeket átalakítottam EQ szintre, a konvertálási táblázat segítségével (6.sz.melléklet). Itt alábbi értékek jelentek meg:

S/Sz	Gyerekek monogramja	Kiegyensúlyozatlansági Érték	KI szint	EQ érték	EQ szint
1	B.Á	$4/14*100\% = 28,57$	közepes alatti	10	Közepes
2	B. I	$7/14*100\% = 50$	közepes	7	Közepes alatti
3	M. I.	$5/14*100\% = 35,71$	közepes alatti	9	Közepes
4	M. V	$4/14*100\% = 28,57$	közepes alatti	10	Közepes
5	P. L	$5/14*100\% = 35,71$	közepes alatti	9	Közepes
6	Sz. R	$5/14*100\% = 35,71$	közepes alatti	9	Közepes
7	Sz. M	$7/14*100\% = 50$	Közepes	7	Közepes alatti
8	B. N.	$4/14*100\% = 28,57$	közepes alatti	10	Közepes
9	Be. N.	$7/14*100\% = 50$	Közepes	7	Közepes alatti
10	Cs. V.	$7/14*100\% = 50$	Közepes	7	Közepes alatti
11	D. J.	$4/14*100\% = 28,57$	közepes alatti	10	Közepes
12	F. K.	$5/14*100\% = 35,71$	közepes alatti	9	Közepes
13	I. R	$8/14*100\% = 57,14$	Magas	6	Alacsony
14	K. E	$4/14*100\% = 28,57$	közepes alatti	10	Közepes
15	K. Ed	$5/14*100\% = 35,71$	közepes alatti	9	Közepes
16	N. D	$6/14*100\% = 42,85$	Közepes	8	Közepes alatti
17	Sz.P	$5/14*100\% = 35,71$	Közepes alatti	9	Közepes

7.sz. táblázat.

A Nagybégányi óvodások EQ fejlettségi szintmegoszlása az ismételt felmérés értelmében a következő:

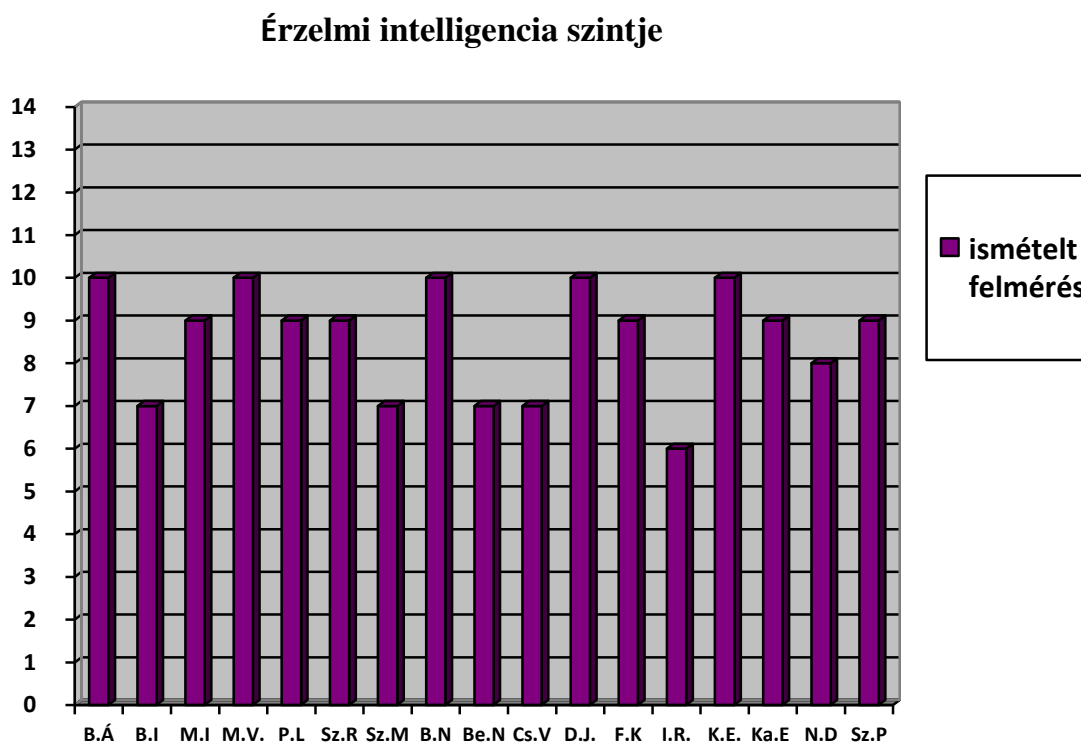
Magas fejlettségi szittel –nem rendelkezik egy gyermek sem.

Közepes fejlettségi szinttel - 11 gyermek rendelkezik

Közepes alatti fejlettségi szinttel - 5 gyermek rendelkezik

Alacsony fejlettségi szinttel – 1 gyermek rendelkezik

A fenti táblázat EQ értékeit a jobb átláthatóság érdekében diagramban szemléltetem

4. ábra. Ismételt felmérés eredményei

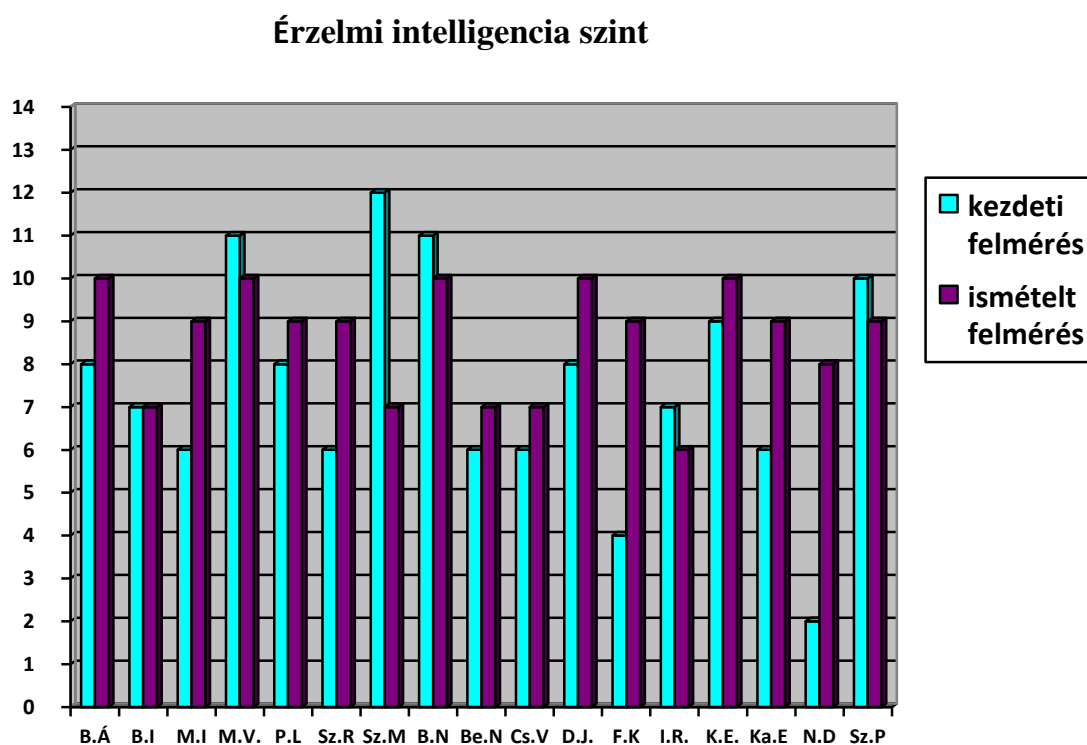
A meseolvasás utáni ismételt felmérésből a következő adatok születtek: 17 nagycsoportos gyerekből, csupán I.R.-nél alacsony az érzelmi intelligencia szint.

5-nél gyereknél közepes alatti az érzelmi intelligencia szint: B.I-nél, Sz.M.-nél Be. N-nél, Cs.V.-nél és N.D.-nél.

11 gyereknél: B.Á.nál, M.I.-nél, M.V.-nél, P.L.-nél, Sz.R.-nél, B.N.-nél, D.J.-nél, F.K.-nál, Ka.N.-nél, K.E.-nél, és Sz.P.nél pedig közepes az érzelmi intelligencia szintje.

A kezdeti és az ismételt felmérések eredményeinek összehasonlító elemzése

Látványosabbá tegyem a változásokat, egy újabb diagramot készítettem, amivel jól látható a gyerekeknél bekövetkezett változások.

5..ábra: Kezdeti és ismételt felmérés összevetése az EQ szintek változásában

A meseolvasás előtti és a meseolvasás utáni felmérés összevetve elmondható, hogy a 17 gyerekből 11-nél nőtt az érzelmi intelligencia szint. B.Á-nál 2 értékkel, M.I.-nél 3 értékkel, P.L.-nél 1 értékkel, Sz.R-nél 3 értékkel, Be.N.-nél 1 értékkel, Cs.V.-nél szintén 1 értékkel, D.J.-nél 2 értékkel, F.K.-nál 5 értékre, K.E.-nél 1 értékkel, Ka.N.-nél 3 értékkel, és N.D.-nél pedig 6 értékkel, akinél így a legnagyobb változás következett be.

B.I.-nél nem változtak az értékek.

Öt gyermeknél viszont csökkent az az érzelmi intelligencia szint: M.V.-nél 1 értékkel és Sz.M.-nél 5 értékkel, B.N.-nél 1 értékkel, és I.R.-nél szintén 1 értékkel.

Az eredményeket azt mutatják, hogy az 5 héten át tartó EQ fejlesztő mese felolvasás jó hatással vannak a gyermekek érzelmi intelligenciájára, hiszen 11 gyereknél, vagyis a gyerekek 64,7%-nál nőtt az érzelmi intelligencia szint .

Összefoglalás

A kutatómunkám során megvizsgáltam a mese hatását az óvodáskorú gyermekek érzelmi intelligenciájára. A szakirodalmi feldolgozás által mélyebb betekintést nyerhettem a gyermekek érzelmi világába. Továbbá részletesen tanulmányoztam a mesék történetét, fogalmi hátterét, változásait. Emellett legfőképpen érzelmi intelligencia felismerésének történetét, jeles kutatóit és az ő által felállított modelleket. Az érzelmi intelligencia saját és mások érzéseinek figyelemmel kísérése, érzések megkülönböztetésének képessége, és ezen információ felhasználása gondolkodásban és cselekvésben. Ahhoz, hogy az óvodáskorú gyerekek életkoruknak megfelelő EQ-val rendelkezhessenek és ez tovább fejlődjön, az őket nevelő felnőtteknek amellet , hogy magas EQ-val kell rendelkezniük, folyamatosan jelen kell lenniük, biztóságot, nyugalmat adva számukra. Ezt a fajta közelséget fokozhatja a mindennapi meseolvasás. A mese mindig is magában hordozta annak a lehetőségét, hogy egy gyerek azokkal a problémákkal is képes legyen szembe nézni, amelyeket szóban hiába próbálunk nekik elmagyarázni. Mivel a gyerek nyelve a szimbólum, a mese azon túl, hogy tökéletes projekciós felület, egy olyan megküzdési stratégia is, amit megtanul idővel használni. Amikor egy gyerek az őt ért sérelmet, traumát nem tudja, vagy nem szeretné közölni szavakkal, lehetősége van ezt a szimbólumok nyelvén megfogalmazni, újra átélni, megbirkózni vele, ezáltal feldolgozni.

Kutató munkám az érzelmi intelligencia fejleszthetősége mesével a Nagybégányi óvodában címet kapta. A Nagybégányi „Csöppség” óvodába járó 17 nagycsoportos gyerekekkel és az ők szüleivel végeztem a vizsgálatot. A hipotézisem bebizonyítása érdekében négy szálon futó módszert dolgoztam ki, melyben legelőször kérdőíves módszerrel felmértem a gyermekek szüleinek a mese olvasási szokásait, majd a gyermekek érzelmi intelligenciáját határoztam meg R. Teml, M. Dorki és V. Amen módszere alapján, ezt követően EQ fejlesztő meséket olvastam 5 héten keresztül, végezetül újra elvégeztem az érzelmi intelligenciát meghatározó vizsgálatot.

A vizsgálatból arra következtetésre jutottam, hogy már a rendszeres, rövid ideig tartó életkori sajátosságoknak megfelelő mese olvasása is fejleszti a gyermekek érzelmi intelligenciáját. Mivel a nagycsoportos gyerekek 64,7%-nál növekedett az érzelmi intelligencia szint, tehát a hipotézisem alátámasztásra került. A mesék segítséget nyújtanak a gyermeknevelés fontos feladatában, mert a gyermekeknek saját lelki problémáinak és a külvilág megértésében saját szellemi képességeinek megfelelően a tudatalattijukhoz szólva biztósítanak hasznos információkat. Ezért nem érdemes gondatlanul veszni hagyni a gyerekek útbaigazítására alkalmas eszközt, az emberek történelme során őrzött értéket, a meséket. Mind a szakirodalmi mind pedig az óvodában végzett vizsgálat azt bizonyítja, hogy az élő mese által adott intimitás és érzelmi fejlesztés elengedhetetlen a gyermek harmonikus fejlődésében.

Резюме

Тема моєї бакалаврської роботи – розвиток емоційного інтелекту дошкільника за допомогою казки.

Актуальність теми полягає у тому, що на сьогоднішній день «жива казка» отримує все менше уваги відносно електронної. Хочу звернути увагу на те, що читаючи казку дітям збагачує їхній словниковий баланс, розвиває уяву, допомагає зрозуміти своїх емоцій, та емоції інших.

Моя бакалаврська робота складається з двох розділів. У першому розділі за допомогою літературних джерел хочу описати особливості емоційної сфери у дітей дошкільного віку, а також історію, поняття та різноманітність казки. А найбільш хочу показати, як впливає казка на емоційний інтелект дітей. Завжди цікавилася з дитячою психологією, але цей зацікавленість стало і ще біль актуальним тоді, коли вже отримала певний досвід працюючи вихователем у садочку, та у літніх таборах. Багато разів звернула увагу на те, що під час читання казки діти ніби як потрапляють у хіпнотичний стан, і це дуже зацікавило мене, як «жива казка» впливає на розвиток емоційної- та соціальної сфери дітей.

У другому розділі займалася з діагностику розвитку емоційного інтелекту за допомогою казок дітей старшої групи Великобийганського ДНЗ. Діагностика була проведена на чотирьох рівнях: на першому рівні провела діагностику особливості читання казки батьків 17-ти дітей старшої групи; на другому рівні провела діагностику стану емоційної сфери дітей за допомогою методики Р. Темла, М. Даркіа, В. Амена; на третьому рівні читала казки дітям на розвиток емоційного інтелекту на протязі 5 тижнів; а на четвертому рівні знову ж провела діагностику емоційної сфери дітей.

Узагальнюючи результати проведених діагностик можна зробити висновки, що систематичне, даже навіть короткотривале читання казок має великий вплив на розвиток емоційного інтелекту дітей

Казки дають велику допомогу у вихованні дітей, тому що в них закладено дуже багато інформацій, які допомагають зрозуміти духовний світ дітей. Із – за вище наведених ми маємо зберегти казку - наш стародавній метод, який допомагає нам зрозуміти дитячий світ.

Irodalomjegyzék

1. Atkinson R. L., Atkinson, R. C: Pszichológia. Osiris Kiadó, Budapest,1999.
2. Bettelheim, Bruno: A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek. Corvina, Budapest,2004.
3. Berei Andor :Új magyar lexikon 10. kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1960.
4. Bimbó Zoltánné: Tükröződő holdmesék. Ignác Kiadó, Eger, 2003.
5. Balázs László: Érzelmis intelligencia a szervezetben és a képzésben. Z-Pressz Kiadó, Miskolc, 2014.
6. Csorba Piroska: Műnemek és műfajok. Szeptember kiadó. Miskolc, 2002.
7. Dankó Ervinné, Irodalmi nevelés az óvodában c. jegyzete Okker, Budapest, 2004.
8. Fischer Eszter: A népmese és a gyermeki tudattalan. Eső, 2001. 2. in: http://www.fischereszter.hu/irasok/a_nepmese.pdf, (Letöltés ideje: 2017.12.06)
9. Goleman, D. Érzelmis intelligencia. Háttér Kiadó, Budapest, 1997.
10. Jung, C.G: Gondolatok az apáról, az anyáról és a gyermekről. Kossuth Kiadó, Budapest, 2005.
11. Jenkins, J.- Oatley, K. Érzelmek. Osiris Kiadó, Budapest,2001.
12. Kádár Annamária: Mesepszichológia. Kulcslyuk Kiadó, 2013.
13. Kiss Tihamér: A kisgyermek érzelmei. Tankönyvkiadó, Budapest,1987.
14. Kast, V.: Férfi és nő a mesében. Euro Advive Kiadó, Budapest 2002.
15. Lovász Andrea : A mesélő ember – Közelítések a meséhez. Didakt Kft, Debrecen, 2003.
16. Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes: Gyermeklélektan. Gondolat, Budapest,1993.
17. Margitics Ferenc: A személyiség fejlődése. Debreceni Egyetem Tudományegyetemi Karok,2011.
18. Molodushkina I.V: Zahadkovyi svit emotsii. Rozvytok emotsiinoi sfery doshkilnykiv, Vydavnycha hrupa «Osnova», Kharkiv,2011.
19. N. Kollár Katalin, Szabó Éva: Pszichológia Pedagógusoknak. Osiris Kiadó, Budapest, 2004.
20. Petrolay Margit: Tanulmányok meséről, gyermekirodalomról. Fapadoskönyv.hu., 2015.
21. Ranschburg Jenő: Az érzelem és a jellem lélektanából. Okker Kiadó,1993.
22. Spanyol Ágnes : Félelmek alakulása. Bessenyei Kiadó, Nyíregyháza, 2012.
23. Stöcher Károlyné: Személyiség- lélektan nevelőknek. Eötvös József Kiadó, Budapest, 1999.
24. Sárközi Ágnes: Az érzelmis intelligencia kérdései - egy pedagógus szemszögéből. 2007, <http://www.lurkovilag.hu/index.php?c=60> Letöltés ideje : 2018.01.05
25. Sillary Noerbert: Pszichológiai lexikon. Corvina Kiadó, 1997.

26. Timárné Hunya Tünde : A népmese és a műmese sajátosságairól. Didakt Kft, Debrecen, 2003.
27. Vajda Zsuzsanna: A gyermek pszichológiai fejlődése. Saxum Kiadó, 2014.
28. Wallon, H.: A gyermek lelki fejlődése. Gondolat Kiadó, Budapest, 1958.
29. Zóka Katalin. A meseválasztás kérdése az óvodában. 2007
www.tanszertar.hu/eken/2007_02/zk_0702.htm Letöltés ideje: 2017.11.23

Mellékletek

Kérdőív

A gyermek kapcsolata a mese típusokkal

A gyermek monogramja _____ Születési dátum _____

1.Milyen gyakran olvas fel mesét gyermekének?

Minden nap (3p)

Heti 3- 4 alkalommal(2p)

Kevesebb, mint 3 alkalommal(1)

Ritkán (0 p)

2.Átlagosan milyen rendszerességgel hall gyermeke fejből mondott mesét?

a) Mindennap (3p)

b)Heti 3- 4 alkalommal (2p)

c) Kevesebb, mint 3 alkalommal (1p)

d) Ritkán (0 p)

3.Milyen meséket szokott olvasni gyermekének ? (többet is bejelölhet)

a) állatmese

b) tündérmese

c) népmese

d) tanmese

4.Szokta –e kérni gyermeke, hogy ön olvasson föl neki mesét:

Igen(3 p)

Néha (2 p)

Nem(1 p)

5.Milyen alkalmakkor kéri? (többet is bejelölhet)

alvás előtt

vigasztalásként

unaloműzéseként

közös időtöltésként

6.Előfordult olyan, hogy gyermeke egy mesét többször hallani szeretett volna?

a)Igen(3p)

b)Nem (1 p)

7.Milyen gyakran beszélget a meséről gyermekével miután felolvasta?

a) mindig (3p)

b) gyakran (2p)

c) néha (1 p)

8. Ön szerint a mese által tud-e gazdagodni a gyermekek érzelmi világa?

a) Igen

b) Nem

c) Lehet

9. Előfordul-e, hogy gyermeke, azt játssza, hogy mesét olvas ?

a) Igen, gyakran

b) Néha

c) Nem igazán

10. Előfordul-e, hogy belebújnak egy-egy mese szereplőjének a bőrébe gyermekével ?

a) Igen

b) Nem

11. Használja-e gyermeke a mesében halott kifejezéseket?

a) Igen, gyakran

b) nem

c) néha

12. Mi az ön gyermek kedvenc meséje?

---

13. Milyen rendszerességgel néz mesét gyermeke a televízióban?

a) Hetente 3-4 szer (2p)

b) Minden nap (1 p)

c) Ritkán (3)

14. Megválogatja, hogy milyen meséket nézzen gyermeke a televízióba?

a) Igen, mindig (3 p)

b) Nem (1 p)

c) Néha (2)

15. Figyelembe veszi az ajánlott korosztályt mesenézéskor?

a) igen, mindig (3 p)

b) nem(1 p)

c) néha(2 p)

16. Melyik gyermeke kedvenc rajzfilmje a televízióban?

---

17. Néz-e az ön gyermeke, laptopon, táblagépen, mobiltelefonon mesét ?

a) Igen (3 p)

b) Nem(1p)

c) Ritkán(2p)

18. Milyen meséket néz a gyermek laptopon, táblagépen, mobiltelefonon mesét?

_____

19. Van-e az ön gyermekének kedvenc meséje, amit laptopon, táblagépen, mobiltelefonon néz?

a) Igen, van (kérem sorolja fel) _____

_____

b) Nincs

Köszönöm az együttműködését!

Nyilatkozat

Én, _____,

(szülő neve)

(gyermek monogramja)

Kisfiú / Kislány, Édesanyja/ édesapja, beleegyezem,

(aláhúzni)

(aláhúzni)

hogy Fekete Evelin megvizsgálja gyermekem érzelmi intelligenciáját

Aláírás _____

Dátum _____

2.sz.melléklet

14 kép a gyermeki érzelmi állapot méréséhez R. Teml, M. Dorki és V. Amen módszere alapján(lányok)

Мал. 1

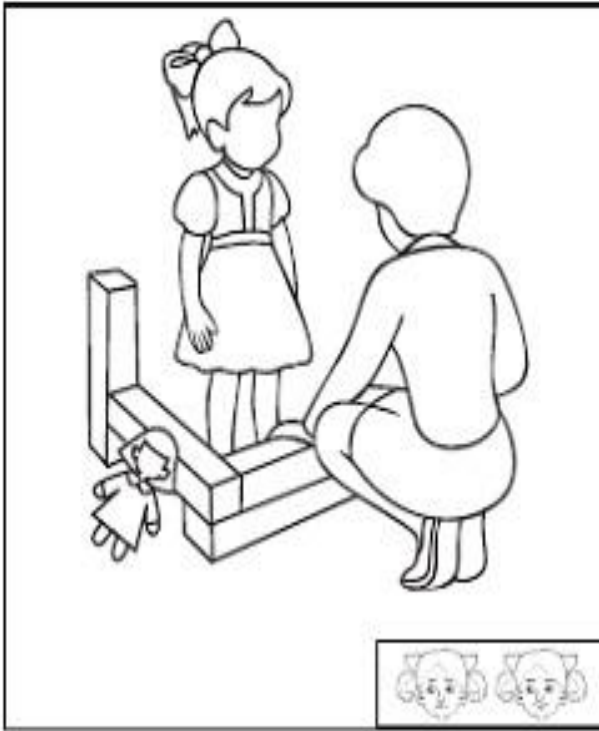
Мал. 2

Мал. 3

Мал. 4

Мал. 5

Мал. 6

Мал. 7

Мал. 8

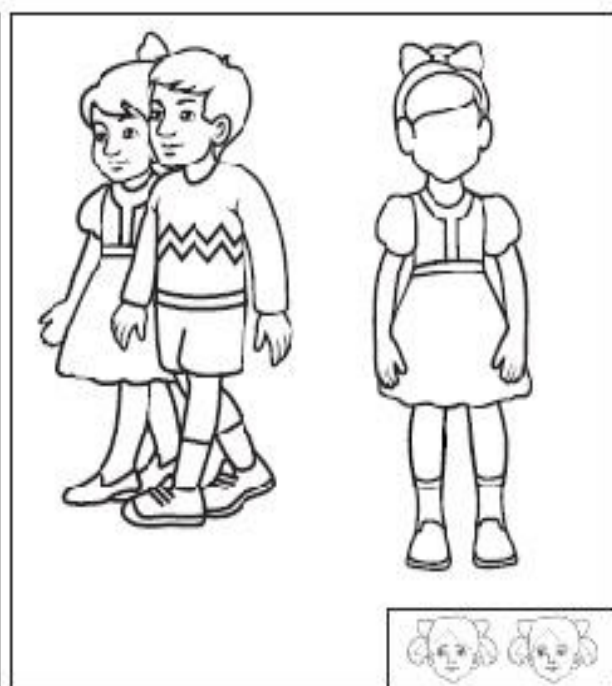
Мал. 9

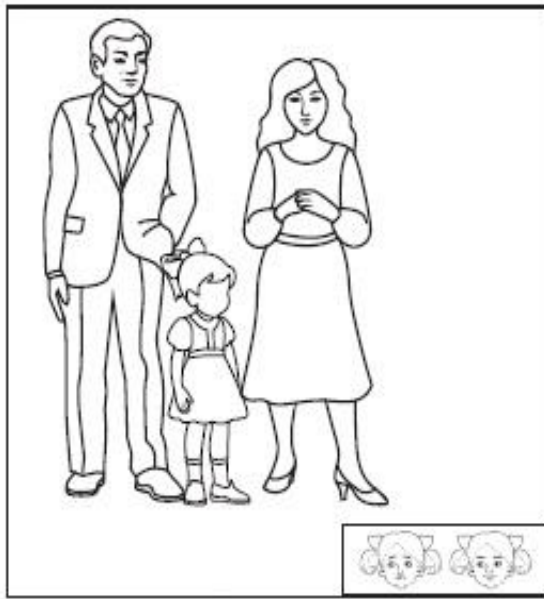
Мал. 10

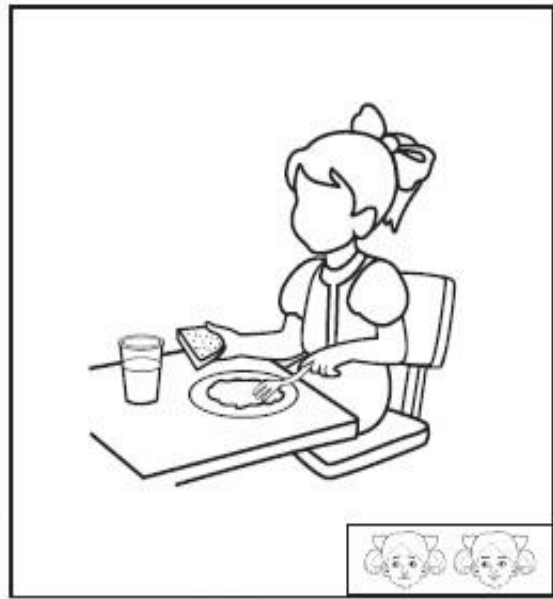
Мал. 11

Мал. 12

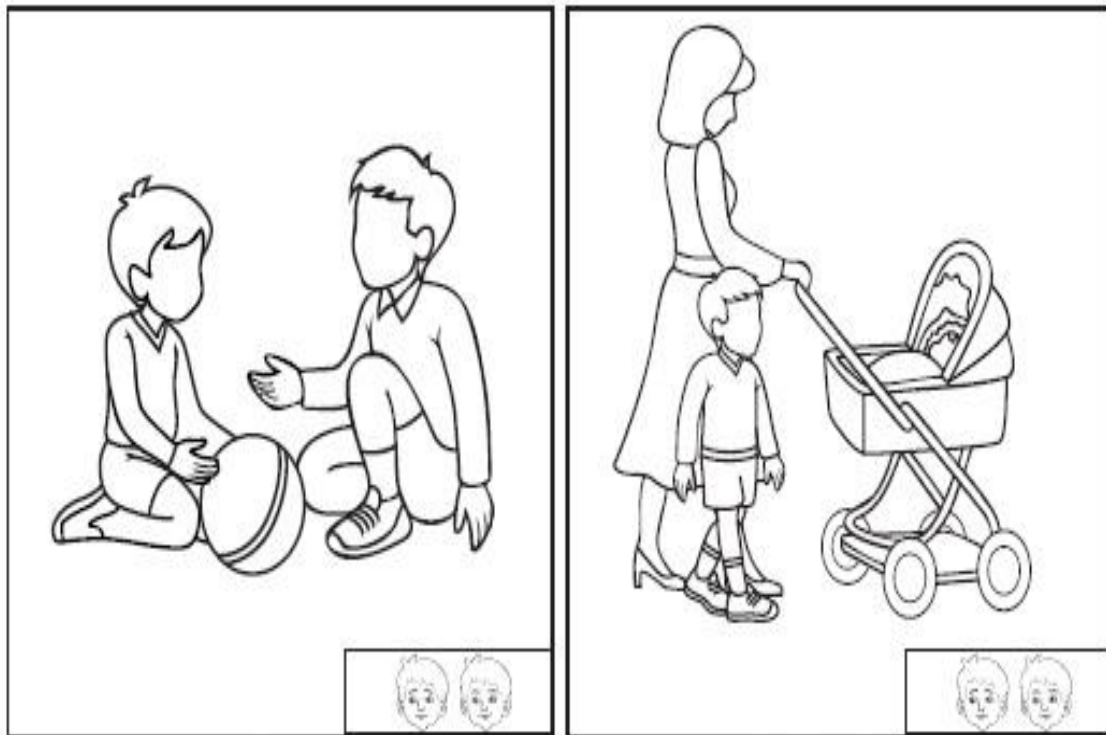

Мал. 13

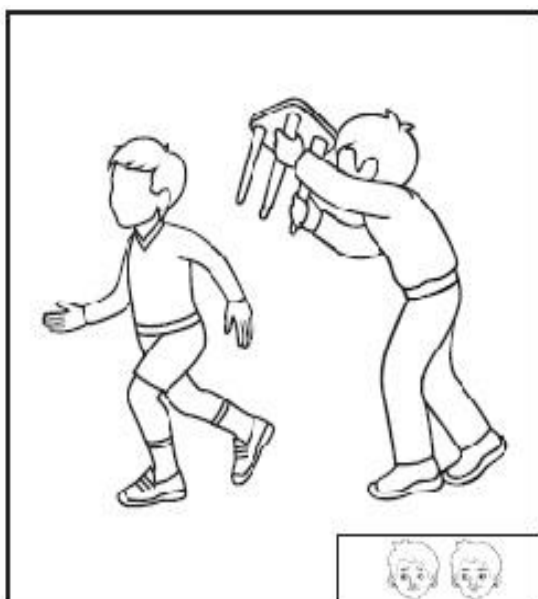
Мал. 14

14 kép a gyermeki érzelmi állapot méréséhez R. Teml, M. Dorki és V. Amen módszere alapján (fiuk)

Мал. 1

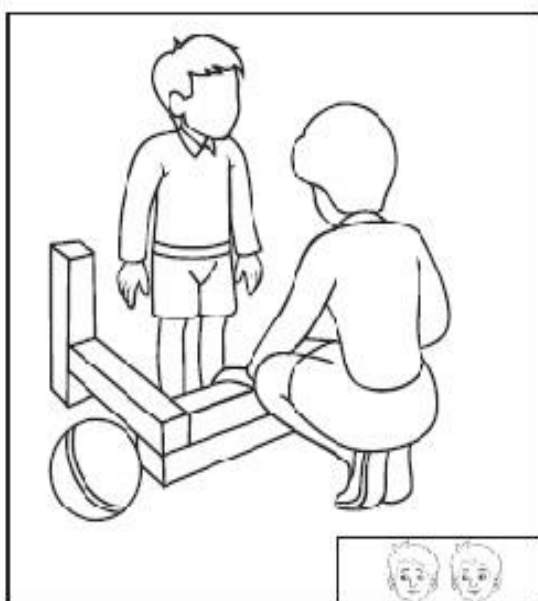
Мал. 2

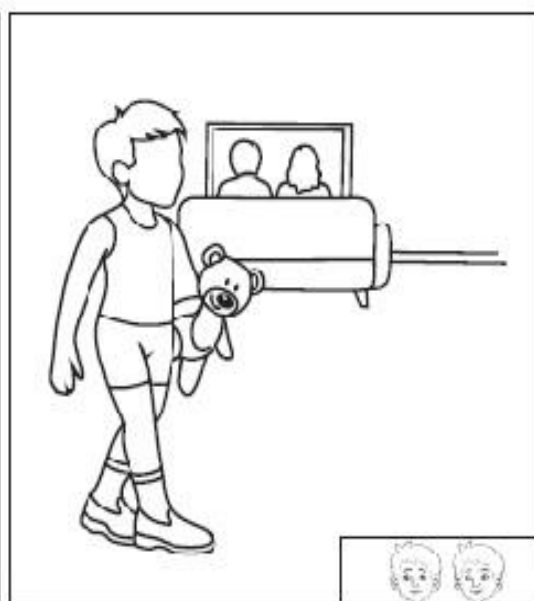
Мал. 3

Мал. 4

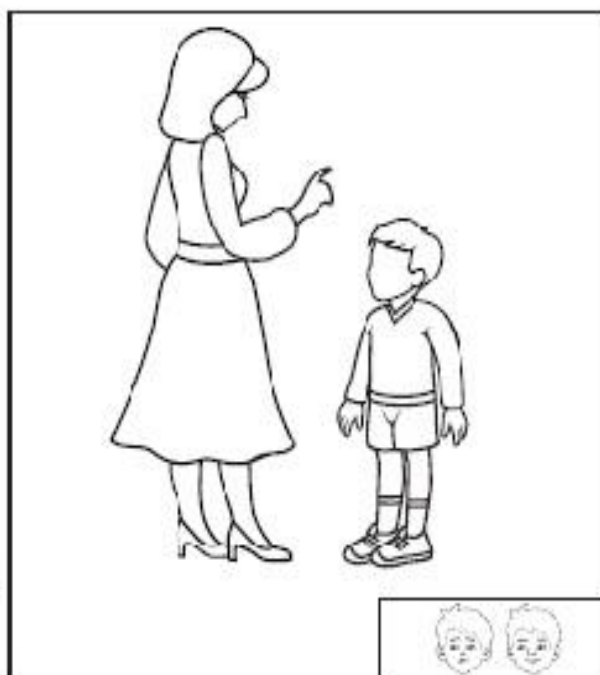
Мал. 5

Мал. 6

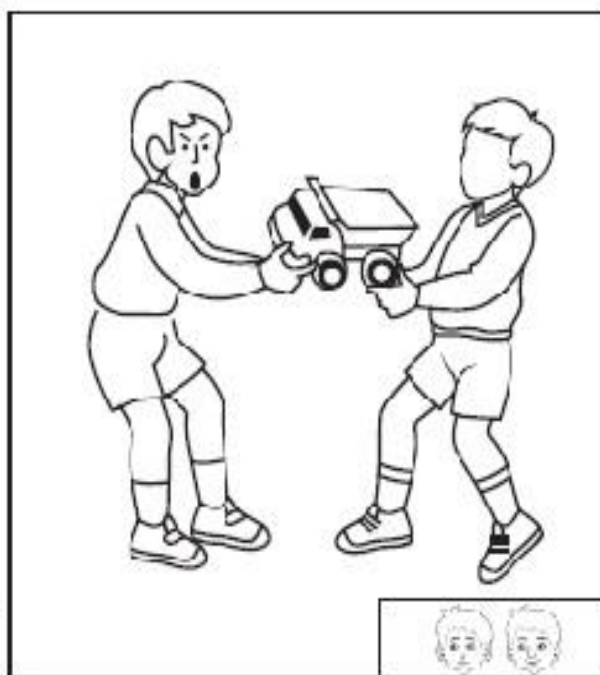
Мал. 7

Мал. 8

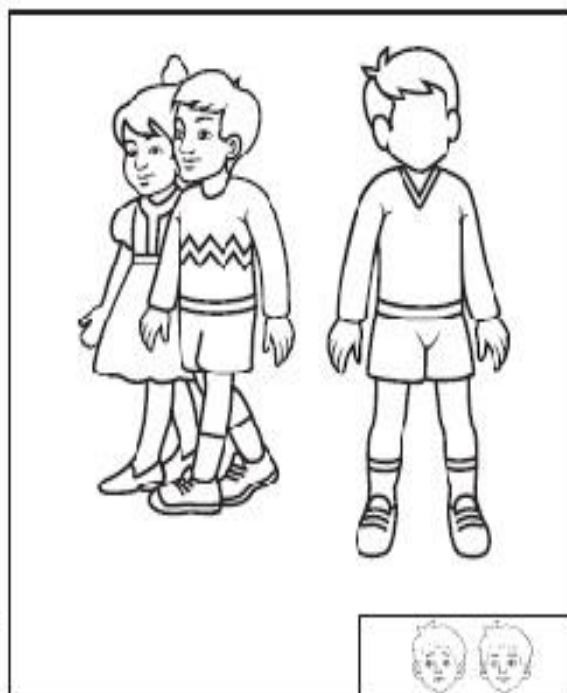
Мал. 9

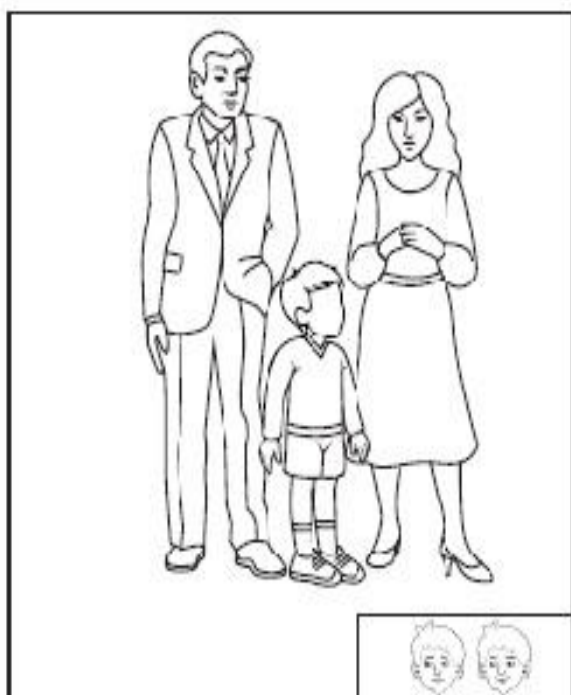
Мал.10

Мал. 11

Мал. 12

Мал. 13

Мал. 14

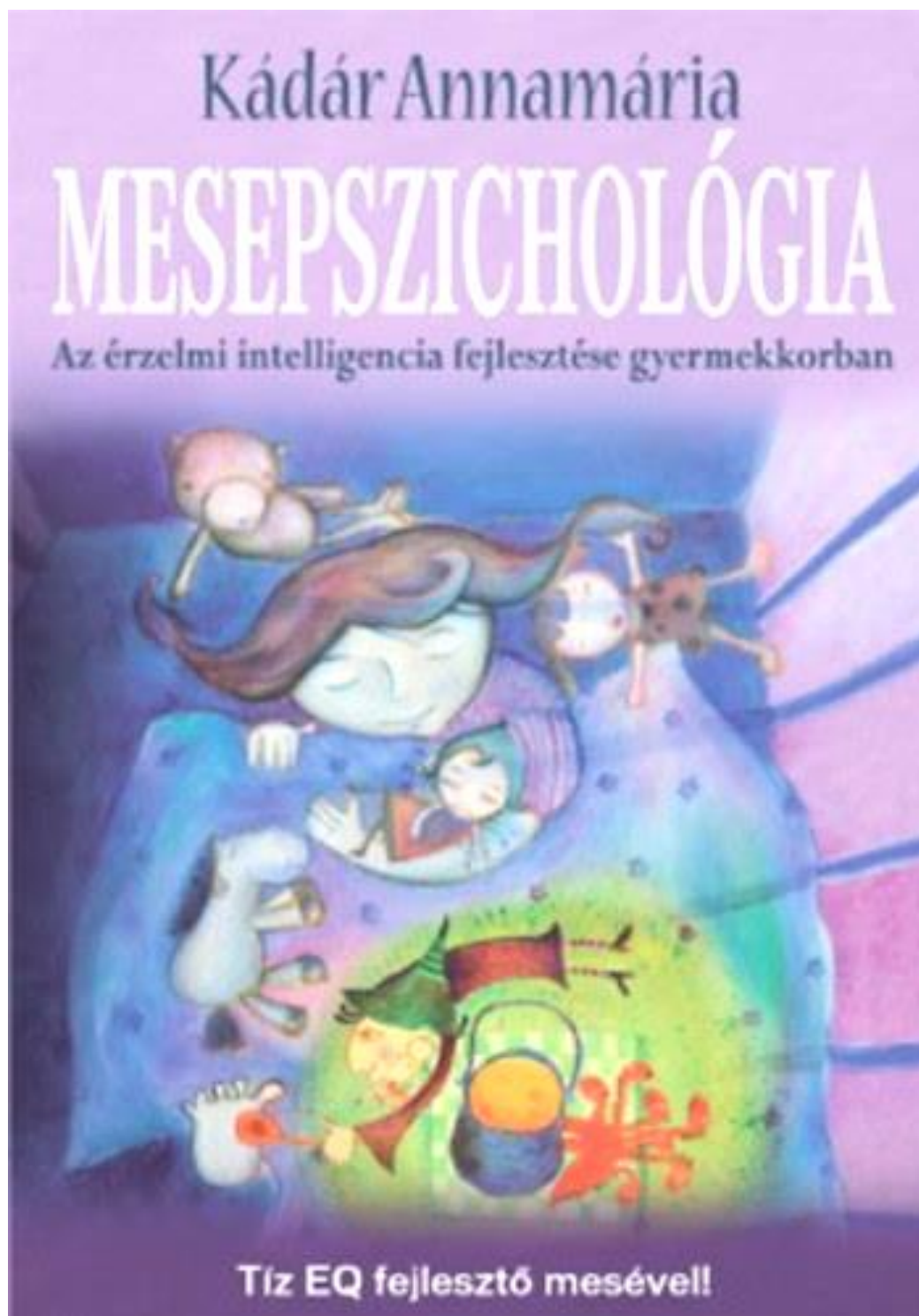
Jegyzőkönyv №____

A gyermeki érzelmi állapot méréséhez

R. Teml, M. Dorki és V. Amen tesztje alapján

№	A képek tartalma	A gyerek kinyilatkozása	A gyerek választása	
			Vidám	Szomorú
1.	Játék fiatalabb gyerekekkel			
2.	Gyerek és anya gyerekekkel			
3.	Agresszív támadás			
4.	Öltözködés			
5.	Játék idősebb gyerekekkel			
6.	Egyedül aludni menni			
7.	Tisztálkodás			
8.	Büntetés			
9.	Elhanyagolás			
10.	Agresszív megnyilvánulás			
11.	Rendrakás			
12.	Kirekesztés			
13.	Gyerek a szülőkkal			
14.	Egyedül étkezés			

Kádár Annamária Mesepszichológia - Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban c. könyvének borítójának illusztrációja, melyből a 10EQ fejlesztő mese került felolvasásra.

A vizsgálati eredmények értékei szerinti konvertálási táblázat

Kiegyensúlyozatlanság szint	A teszt (KI) értékei	konvertált (EQ) érték	Érzelmi intelligencia fejlettségi szintjei (EQ)
Alacsony	0	14	Magas
	1	13	
Közepes alatti	2	12	Közepes
	3	11	
	4	10	
	5	9	
Közepes	6	8	Közepes alatti
	7	7	
Magas	8	6	Alacsony
	9	5	
	10	4	
	11	3	
	12	2	
	13	1	
	14	0	

Táblázatok listája

1. sz. táblázat: Kiegyensúlyozatlansági index átkonvertálása az érzelmi intelligencia fejlettségi szintjeire.
2. sz. táblázat: A szülői kérdőív elemzésének összesítő táblázata (lányok)
3. sz. táblázat: A szülői kérdőív elemzésének összesítő táblázata (fiúk)
4. sz. táblázat: Kezdeti felmérések összesítő táblázata a jegyzőkönyvek alapján
5. sz. táblázat: Kezdeti kiegyensúlyozatlansági szint felmérés átalakítása érzelmi intelligencia szintre.
6. sz. táblázat: Ismételt felmérések összesítő táblázata a jegyzőkönyvek alapján
7. sz. táblázat: Ismételt kiegyensúlyozatlansági szint felmérés átalakítása érzelmi intelligencia szintre

Ábrák listája

1. ábra A szülői kérdőív elemzésének összesítése (lányok)
2. ábra A szülői kérdőív elemzésének összesítése (fiúk)
3. ábra. Kezdeti felmérés eredményei
4. ábra. Ismételt felmérés eredményei
5. ábra: Kezdeti és ismételt felmérés összevetése